

Déry Attila: Hogyan építkeztek a reformkorban?

Mi változott a 19. század elején?

- Gyorsan gyarapodó városok... igényeik és problémáik;
 - utak
 - csatornázás
 - egyre nagyobb házak

Megjelent a városi együttélés új formája, a **bérház**.

Szükség volt;

- szabályzatra
- hatóságra
- tervre

Szervezet és szabályzat.

Szépítő Bizottmány (Verschoenerungs Comission) → 1808-tól

- József nádor (1776 – 1847)
- **Hild János** (1760 k. – 1811) és rendezési terve
- Javaslatok általában
 - külvárosok rendezése
 - mélyen fekvő utcák feltöltése
 - futóhomokos pestkörnyéki területek megkötése
 - piacok szabályozása
 - kaszárnya építése
 - csatornázás

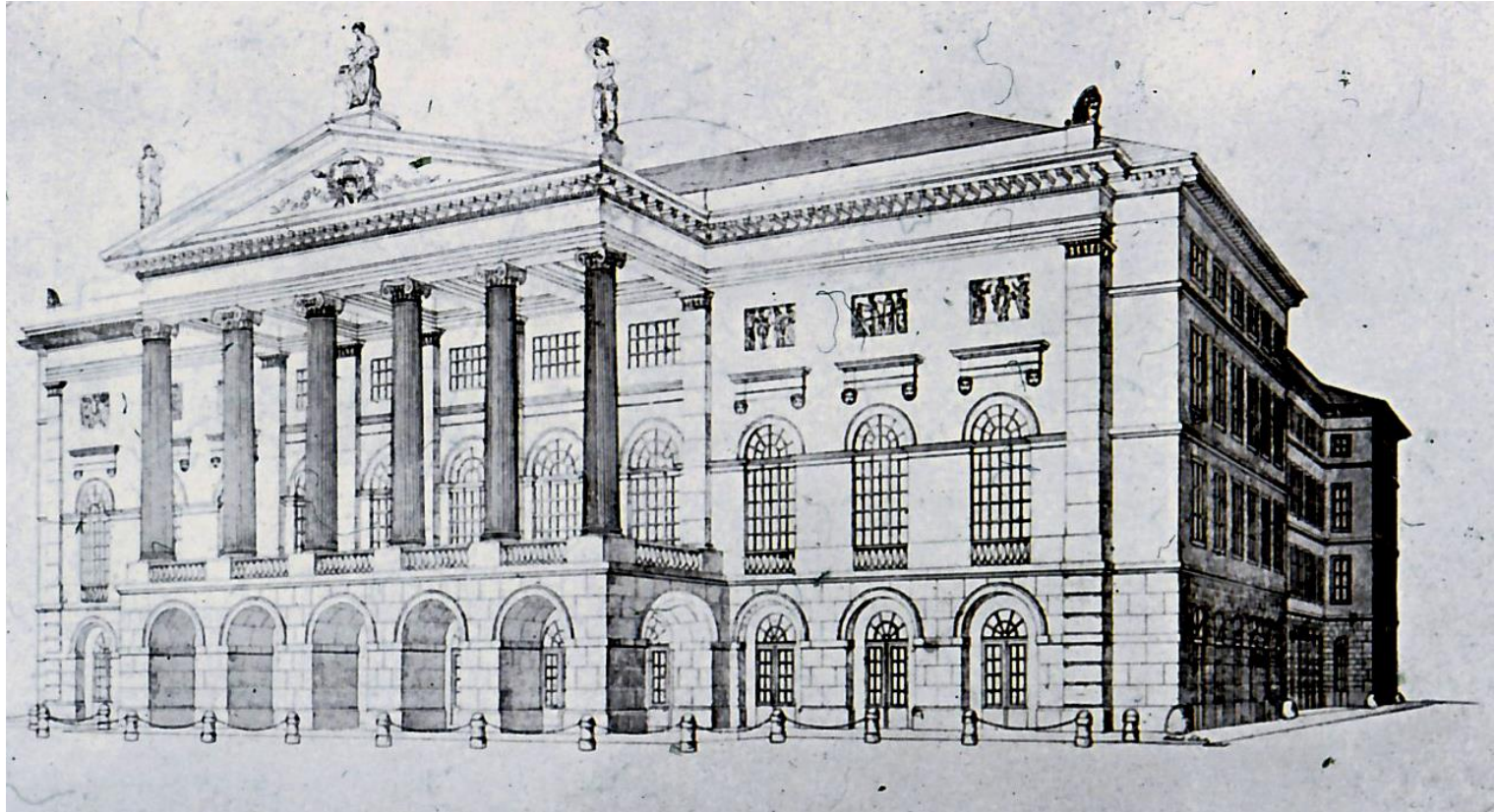

A reformkori **Dunasor**.

A reformkori **Dunasor** részlete.

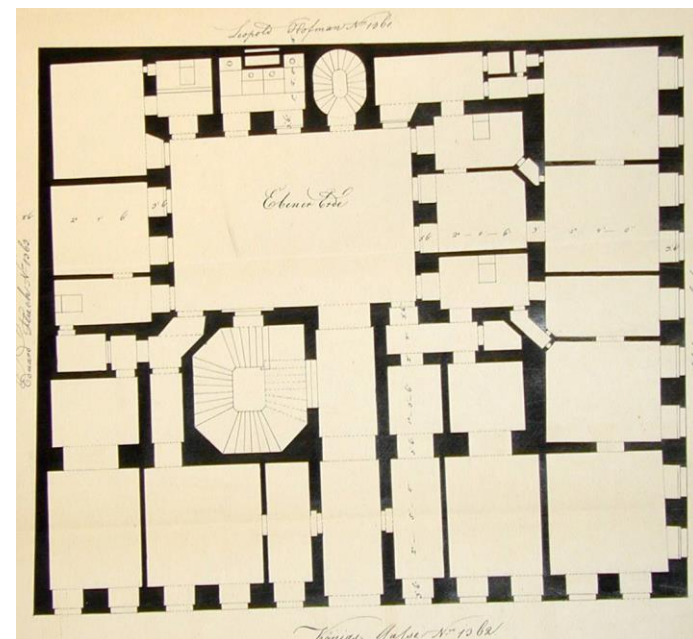

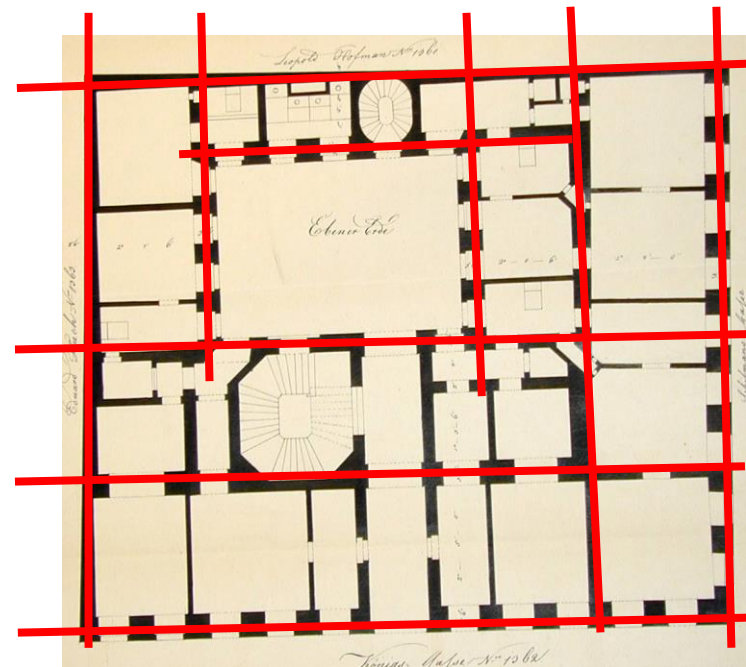
A reformkori ház-etalon → alaprajz

- utcai oldalon (oldalakon) két, udvari oldalon (oldalakon) egy traktus
- két lépcsőház, főlépcsőház a bejárat előtérhez, melléklépcső az udvarhoz csatlakozik
- csoportos illemhelyek a melléklépcsőház mellett
- pincében istállók
- földszinten üzletek
- utcai lakások többszobásak és szobasorosak
- udvari lakások egy- vagy konyhára szimmetrikusan kétszobásak
- cselédszobák a lakásokban

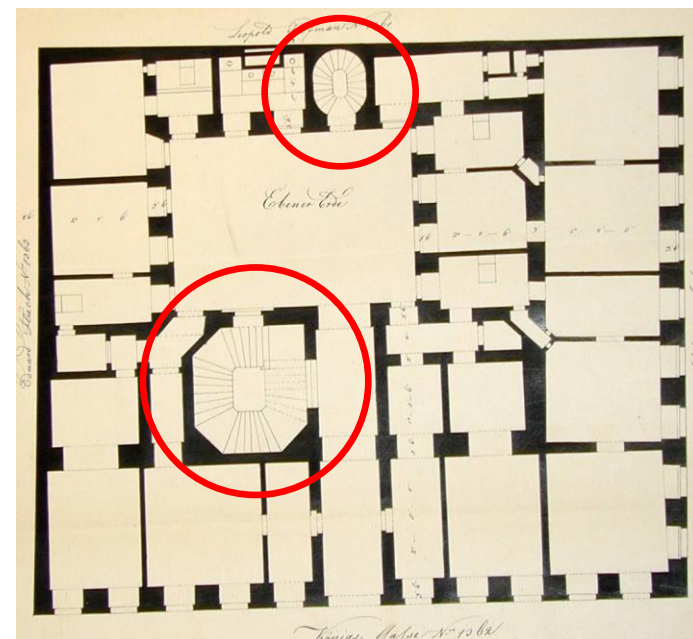
A reformkori ház-etalon → alaprajz

- utcai **oldal**on (oldalakon) két, udvari **oldal**on (oldalakon) egy traktus
- két lépcsőház, főlépcsőház a bejárat előtérhez, melléklépcső az udvarhoz csatlakozik
- csoportos illemhelyek a melléklépcsőház mellett
- pincében istállók
- földszinten üzletek
- utcai lakások többszobásak és szobasorosak
- udvari lakások egy- vagy konyhára szimmetrikusan kétszobásak
- cselédszobák a lakásokban

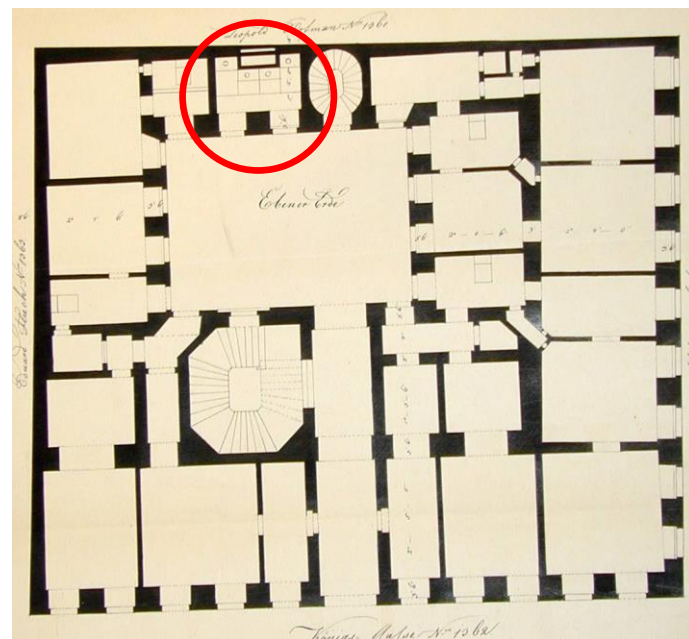
A reformkori ház-etalon → alaprajz

- utcai oldalon (oldalakon) két, udvari oldalon (oldalakon) egy traktus
- **két lépcsőház, főlépcsőház a bejárat előtérhez, melléklépcső az udvarhoz csatlakozik**
- csoportos illemhelyek a melléklépcsőház mellett
- pincében istállók
- földszinten üzletek
- utcai lakások többszobásak és szobasorosak
- udvari lakások egy- vagy konyhára szimmetrikusan kétszobásak
- cselédszobák a lakásokban

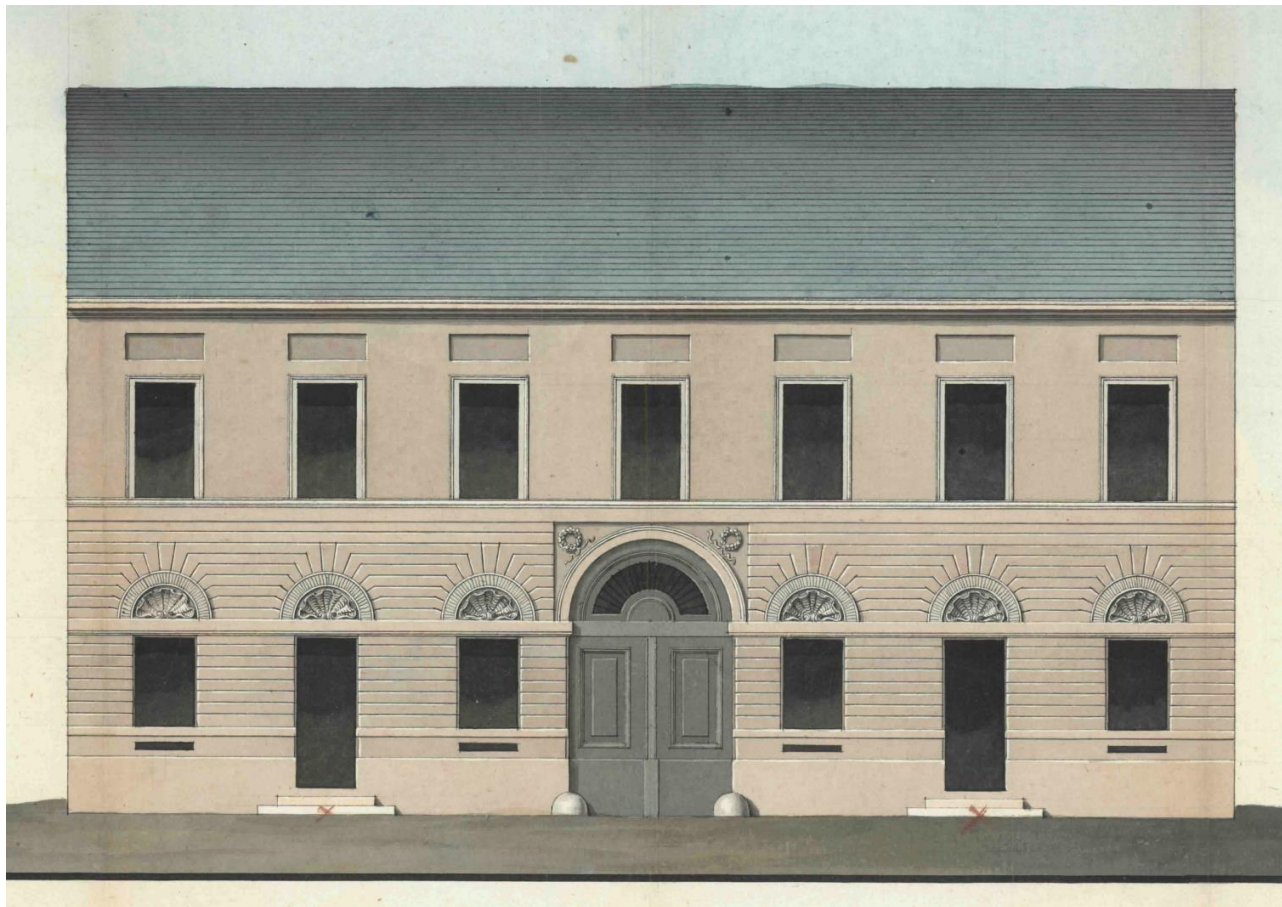

A reformkori ház-etalon → alaprajz

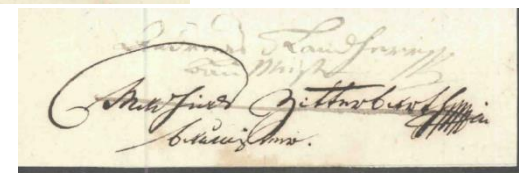
- utcai oldalon (oldalakon) két, udvari oldalon (oldalakon) egy traktus
- két lépcsőház, főlépcsőház a bejárat előtérhez, melléklépcső az udvarhoz csatlakozik
- **csoportos illemhelyek a melléklépcsőház mellett**
- pincében istállók
- földszinten üzletek
- utcai lakások többszobásak és szobasorosak
- udvari lakások egy- vagy konyhára szimmetrikusan kétszobásak
- cselédszobák a lakásokban

A reformkori ház-etalon → homlokzat

Elegáns külvárosi ház, az Adrássy út 10. helyén, építtető:
Weiss Márton, építő Zitterbarth János /1822.

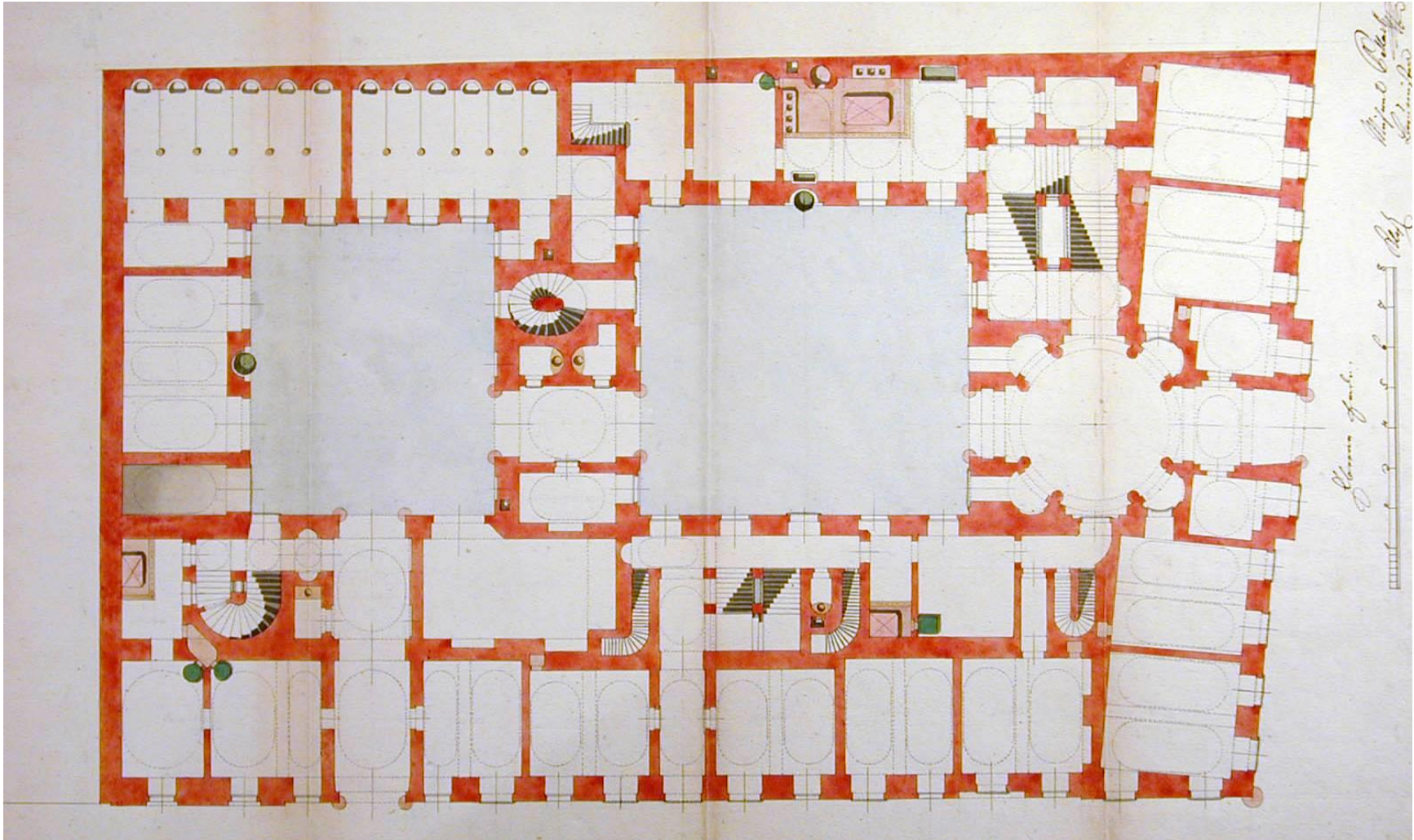
A reformkori ház-etalon → homlokzat

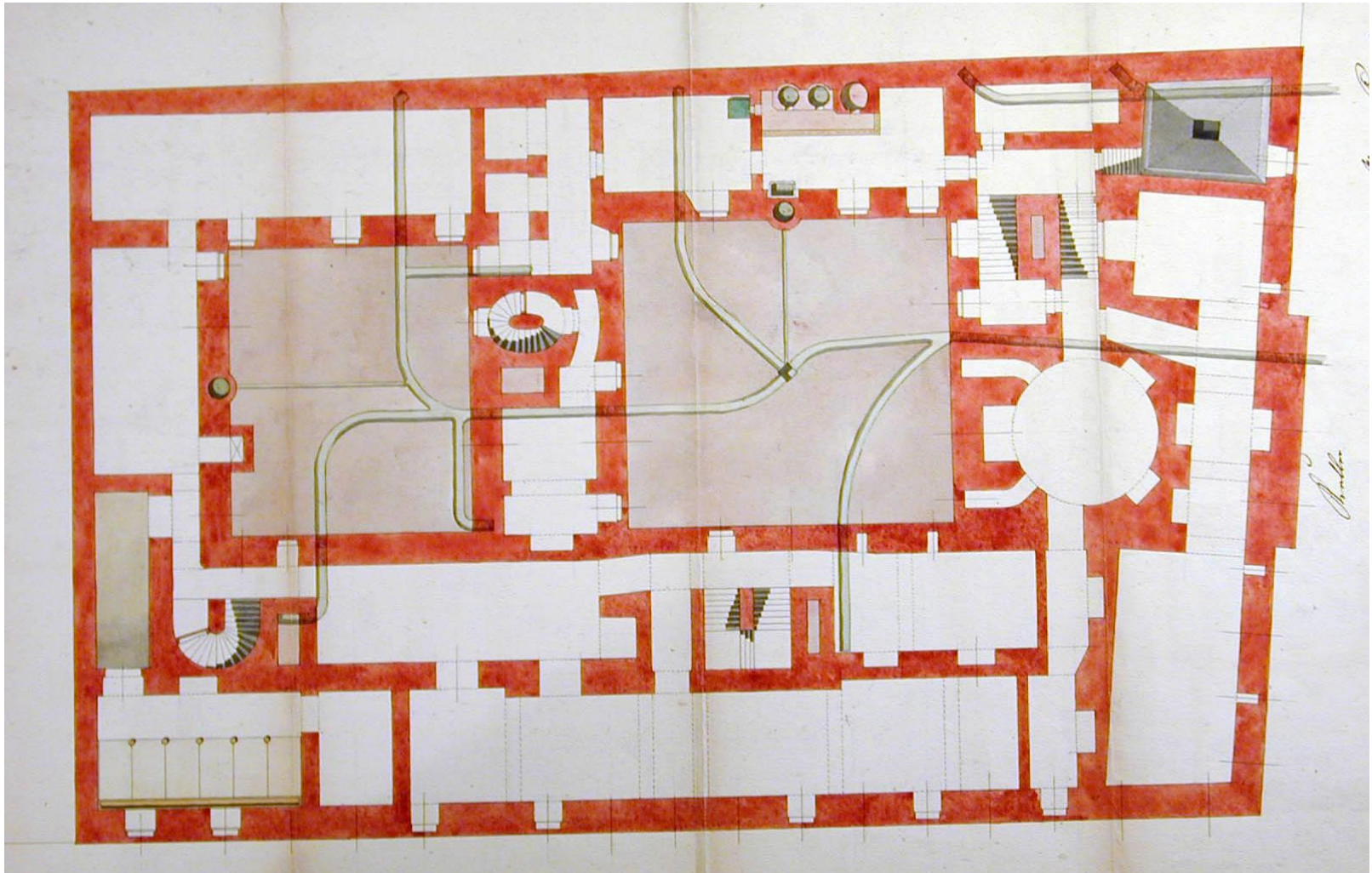
Blumenstöckli-ház. Mai V. József nádor tér 1. építtető Grósz Ferenc, tervező és építő Hild József /1824

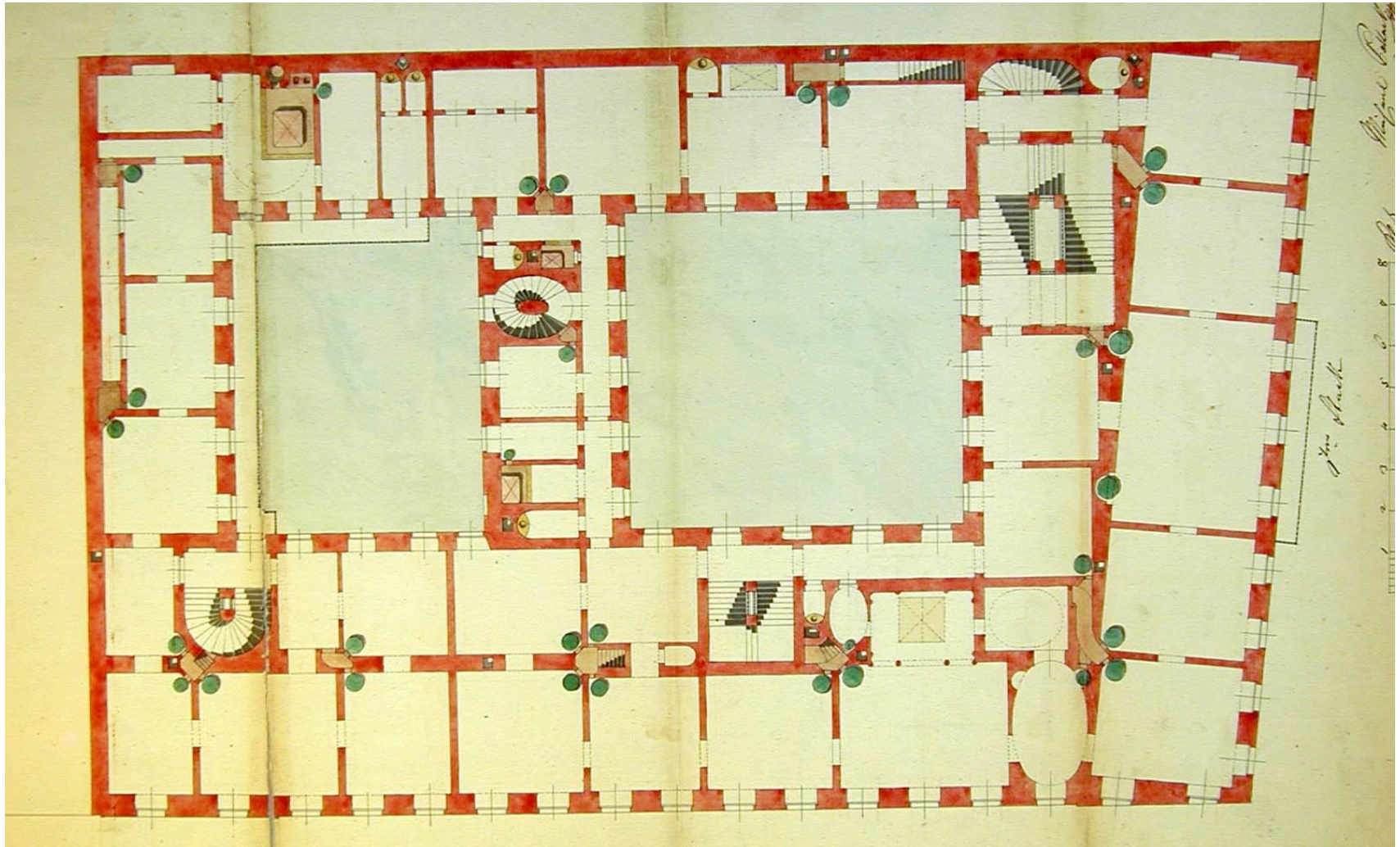
Horváth-ház. Ma V. Kossuth L. u. 3. építtető Szentgyörgyi Horváth Mihály, tervező és építő Pollack Mihály /1815-16

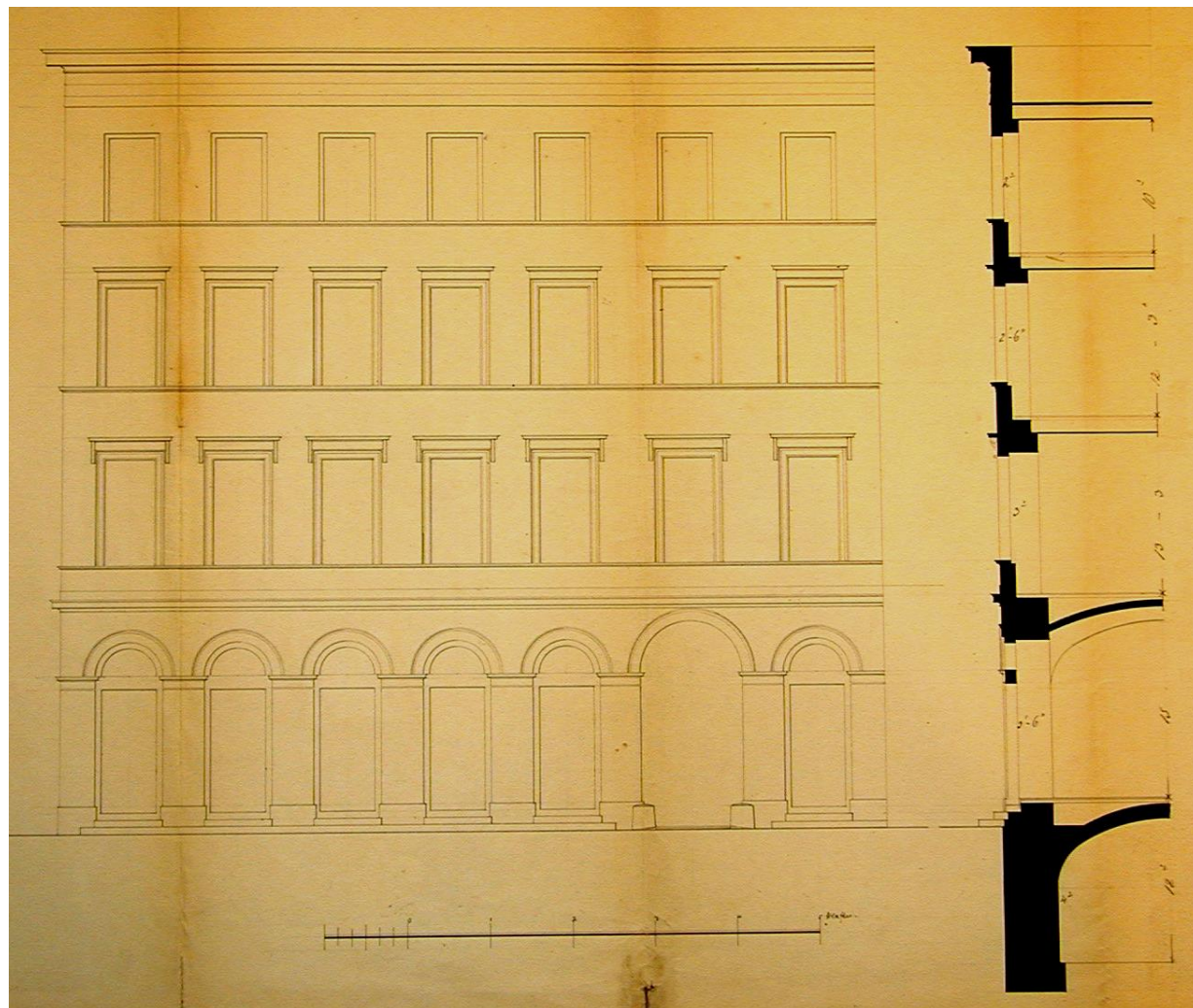
Horváth-ház. Földszint.

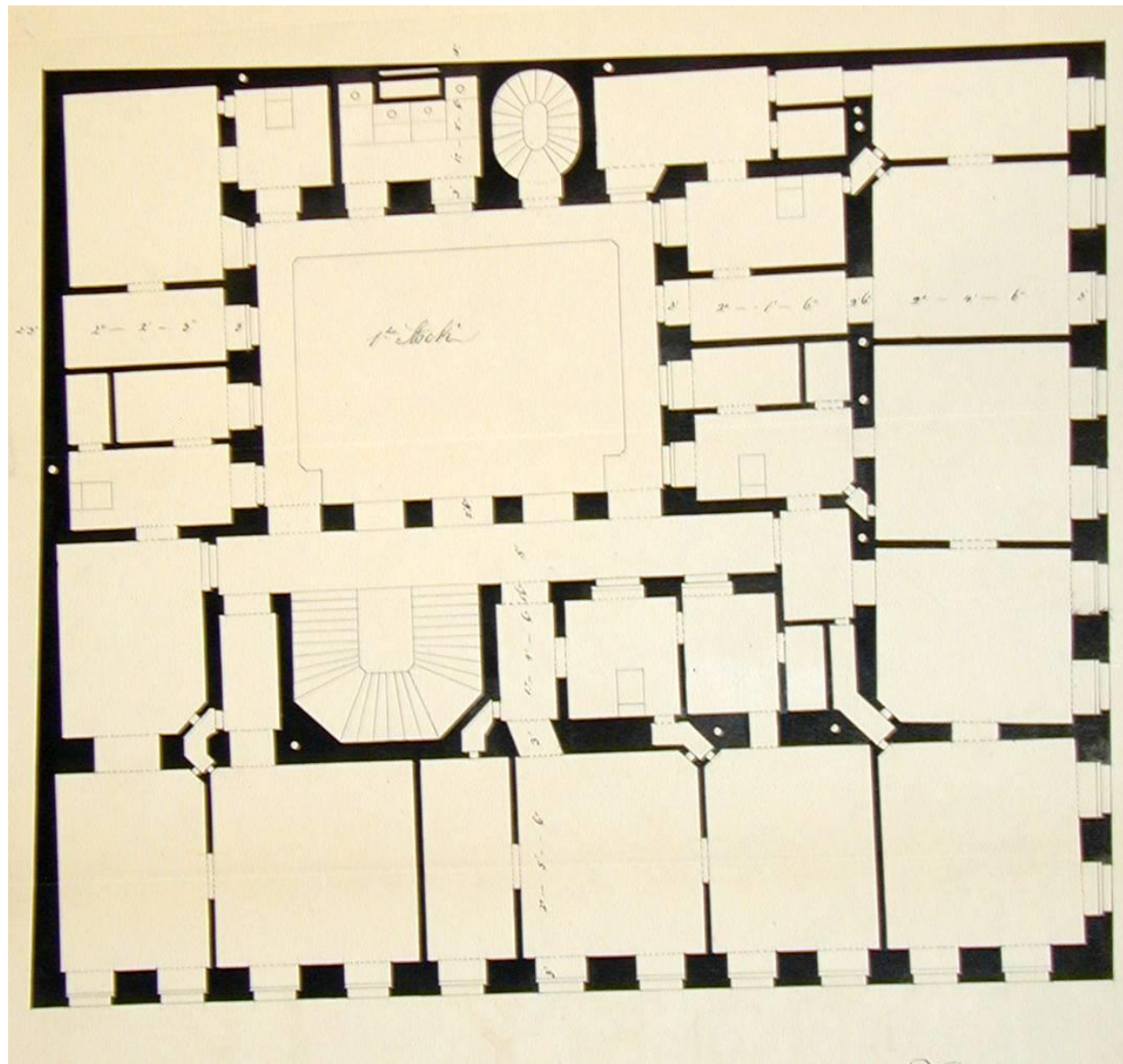
Horváth-ház. Pince.

Horváth-ház. Első emelet.

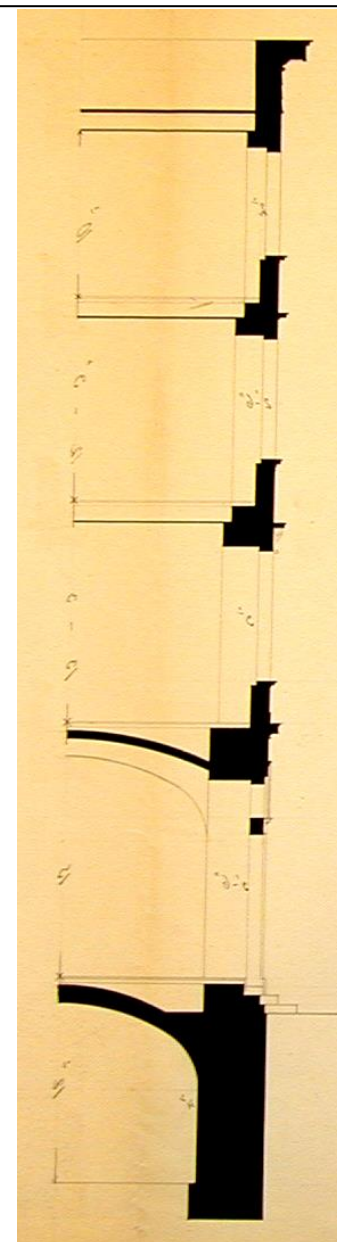
Robicsek-ház. Ma VI. Király u. 40. építtető Robicsek József, tervező és építő Hild József /1844

Róbicsek-ház.
Első emelet.

A reformkori – klasszicista – szerkezet.

- vegyes falazat, falkötővasas merevítéssel
- dongaboltozatos pince
- emeletes háznál földszint fölött szegmens- és/vagy kosáríves, fiókos dongaboltozatos födém
- emelet falazata féltégla-léptékben visszaugrik
- emeleteken csaposgerenda födém
- záró pórfödém
- állószékes vagy szelemenés tetőszerkezet
- húzott-íves, kő fokos lebegőlépcsők, kovácsoltvas pálcatagos korlátokkal

A szerkezet...

Vegyes falazat;

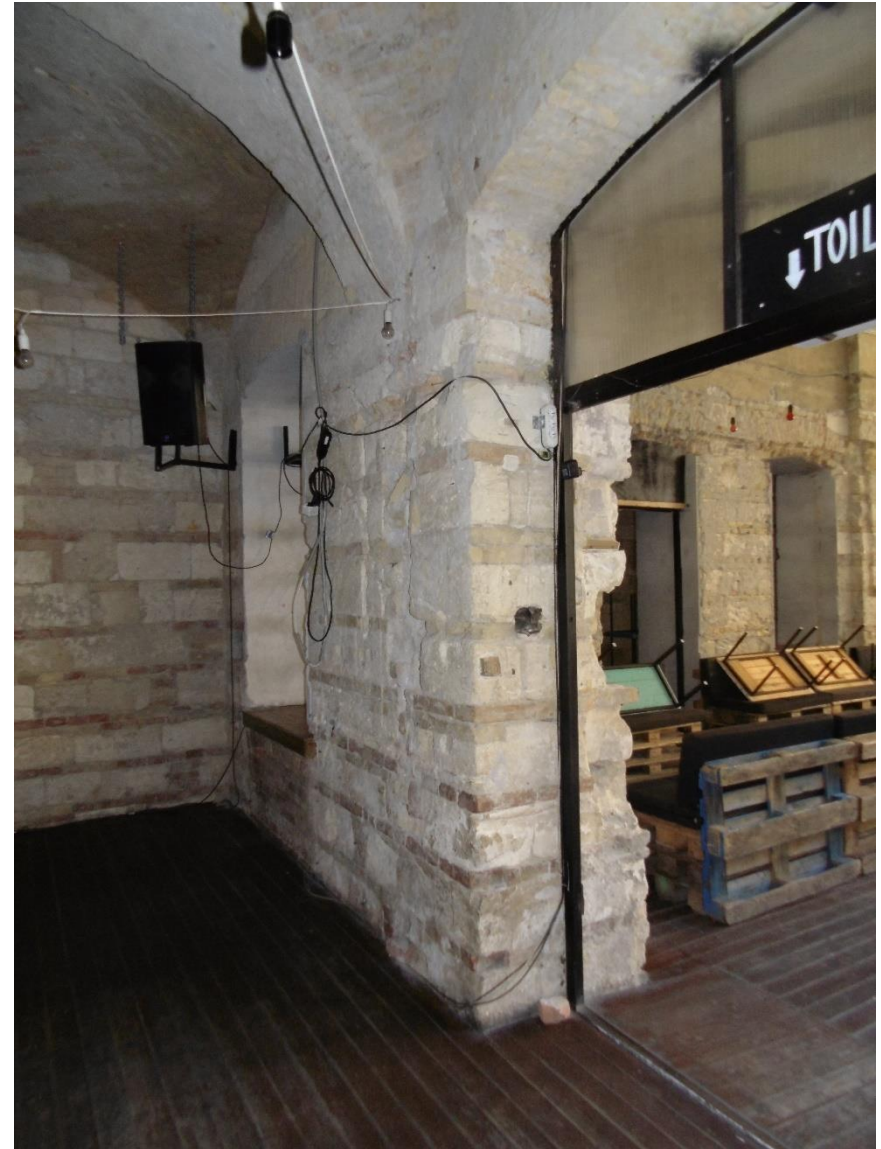
- kő és téglasorok váltakozva
- téglaboltövek
- téglaboltozatok
- minden mészhabarcba rakva

A szerkezet...

Vegyes falazat;

- kő és téglasorok váltakozva
- téglaboltövek
- téglaboltozatok
- minden mészhabarcba rakva

A szerkezet...

Vegyes falazat;

- kő és téglasorok váltakozva
- téglaboltövek
- téglaboltozatok
- minden mészhabarcba rakva

A szerkezet...

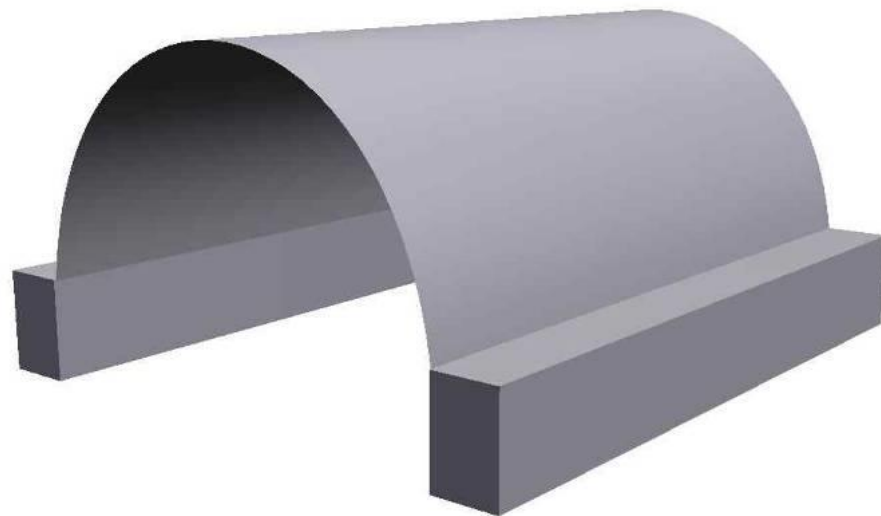
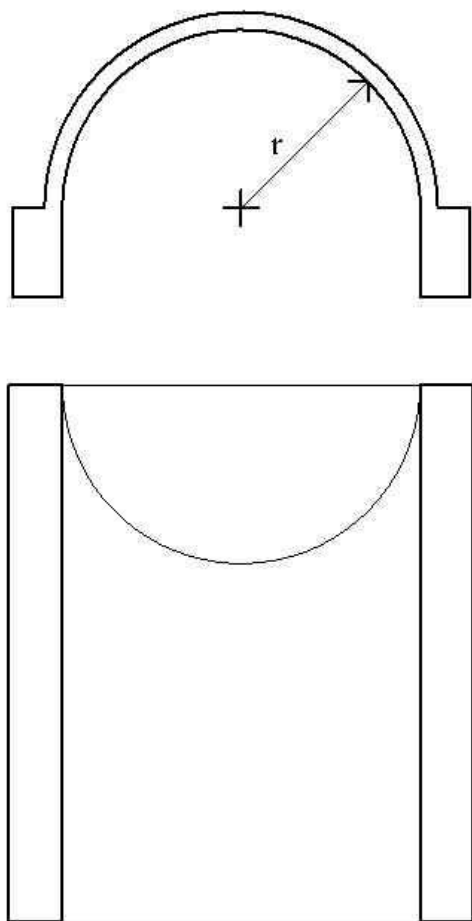
Vegyes falazat;

- kő és téglasorok váltakozva
- téglaboltövek
- téglaboltozatok
- minden mészhabarc-sba rakva

A szerkezet...

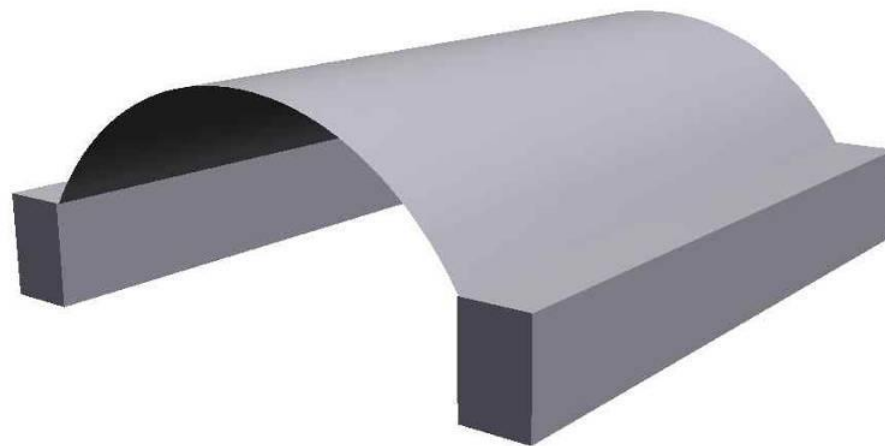
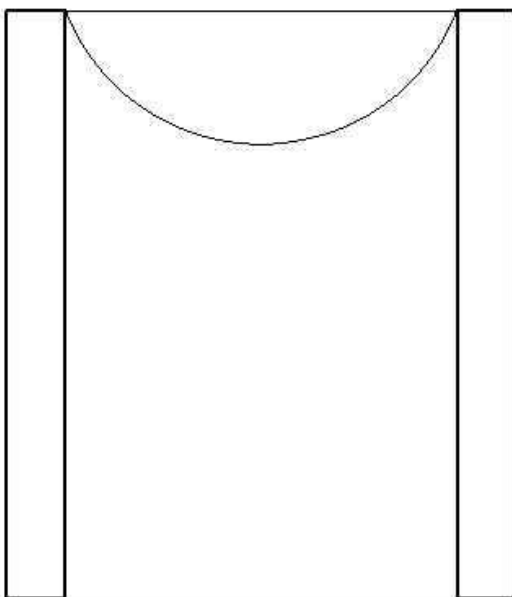
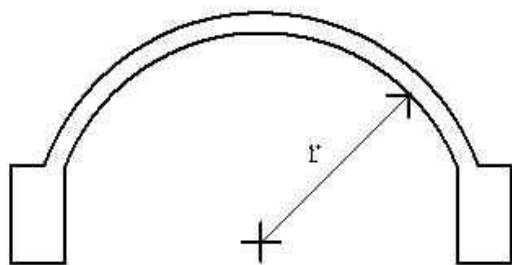
Boltozatok;

Félköríves dongaboltozat

A szerkezet...

Boltozatok;

Szegmensíves dongaboltozat.

A szerkezet...

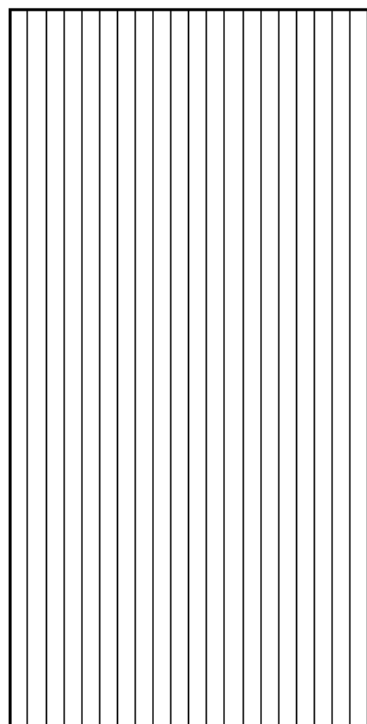
Boltozatok;

Szegmensíves dongaboltozat.

A szerkezet...

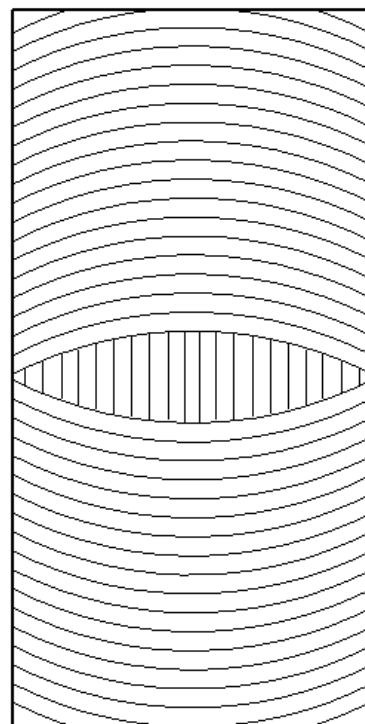
Hogy rakták a boltozatokat?

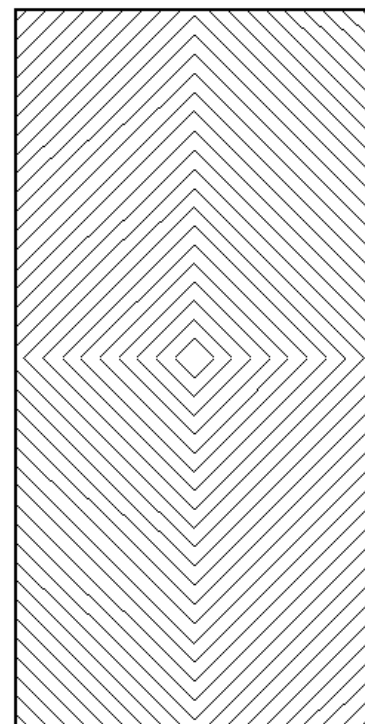
kupás boltozás

hevederes boltozás

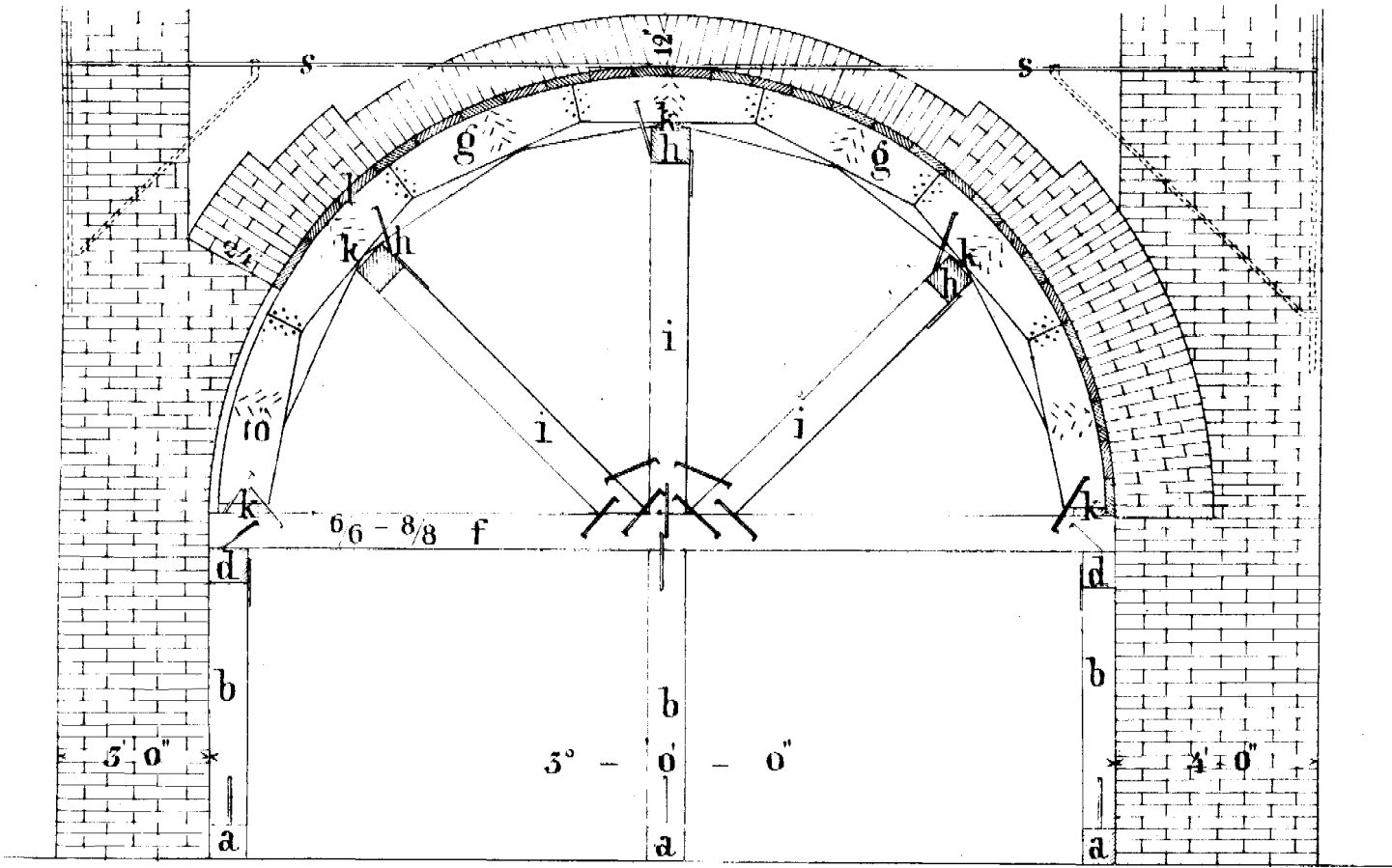
gyűrűs boltozás

fecskefarkas boltozás

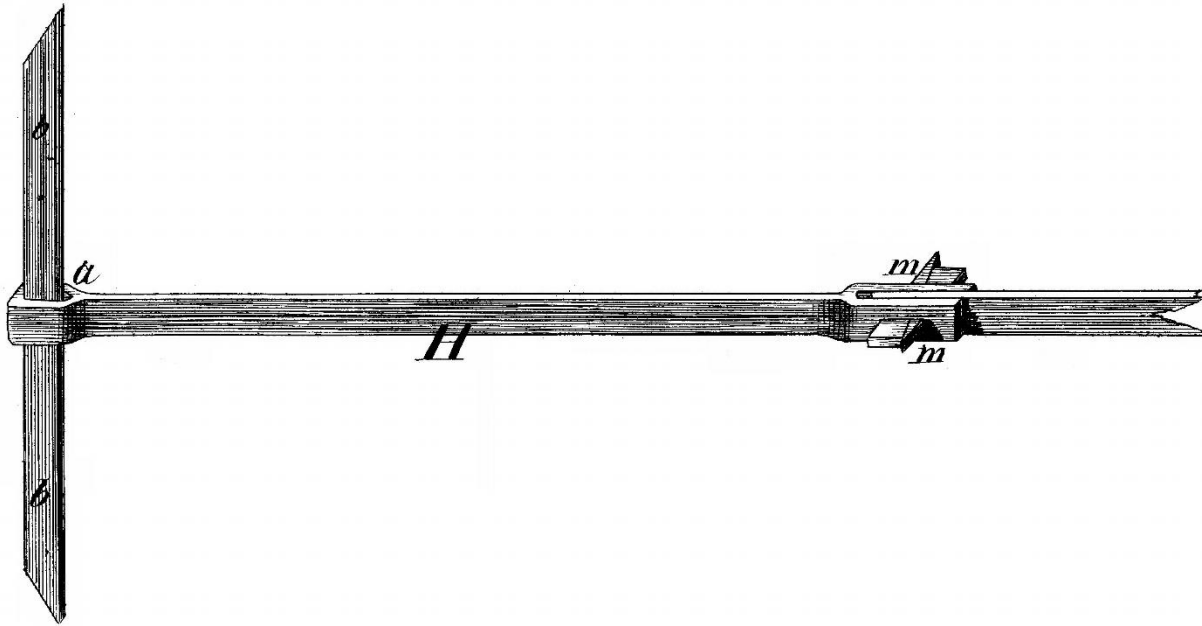
A szerkezet...

A fő probléma; az oldalnyomás!

A szerkezet...

Az oldalnyomás ellen falkötő-vasakat használtak

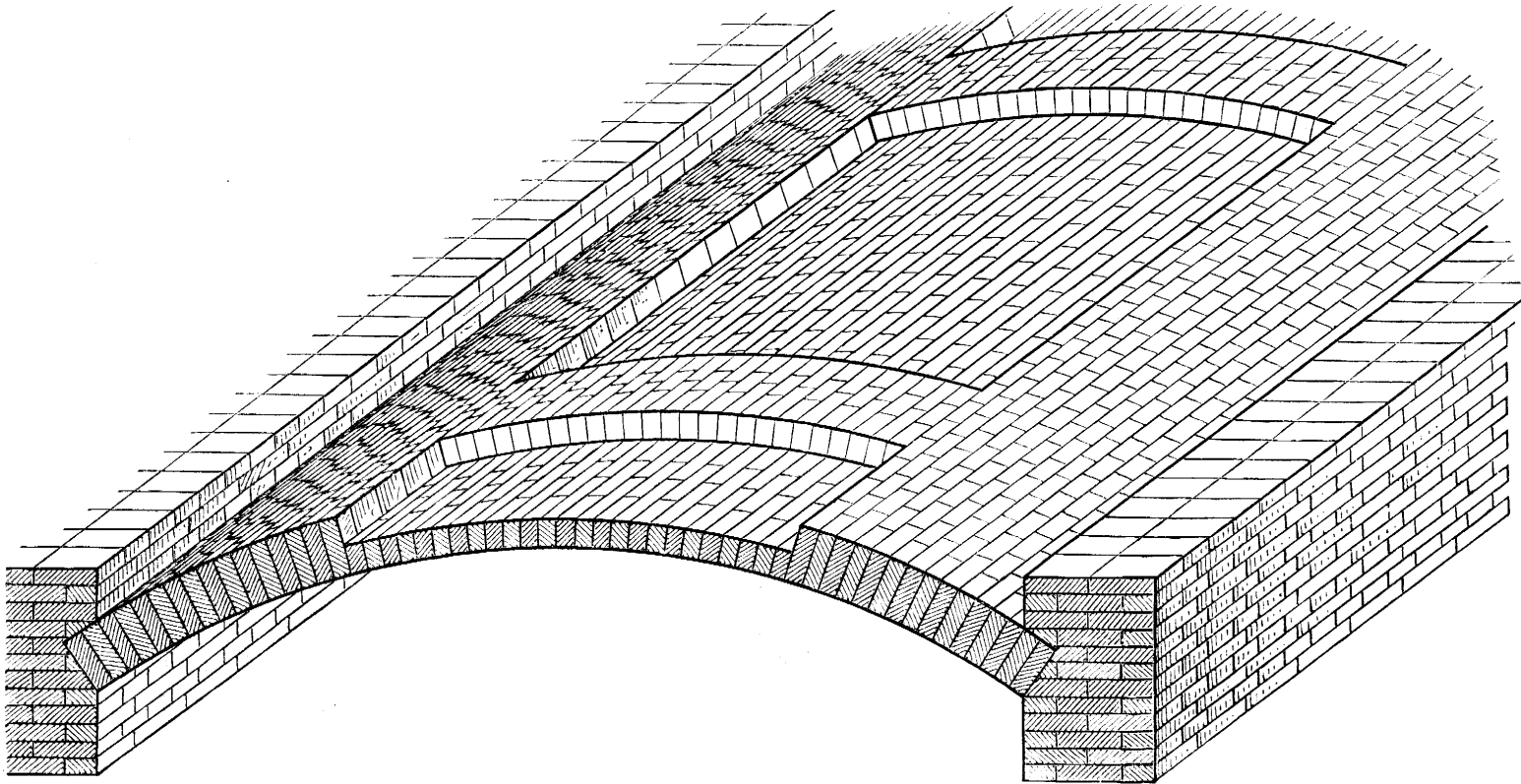
A szerkezet...

A falkötő-vas bekötése.

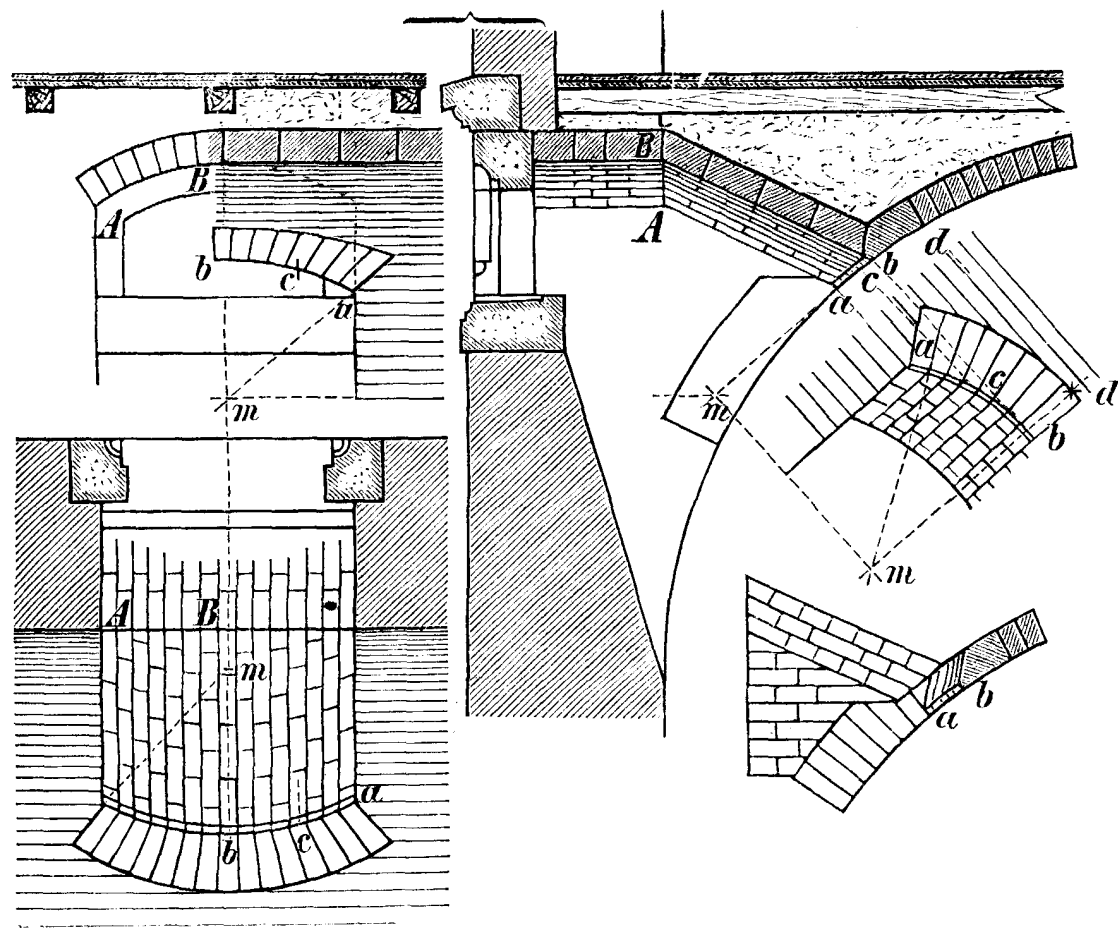
A szerkezet...

Merevítés hevederekkel.

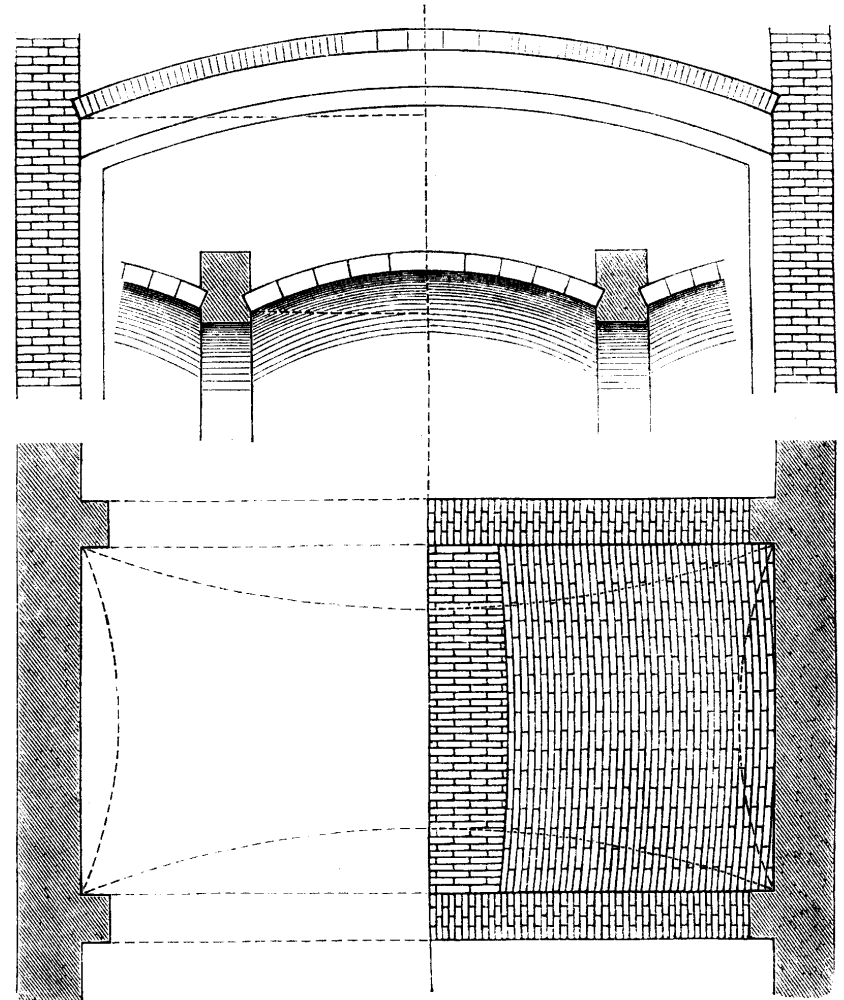
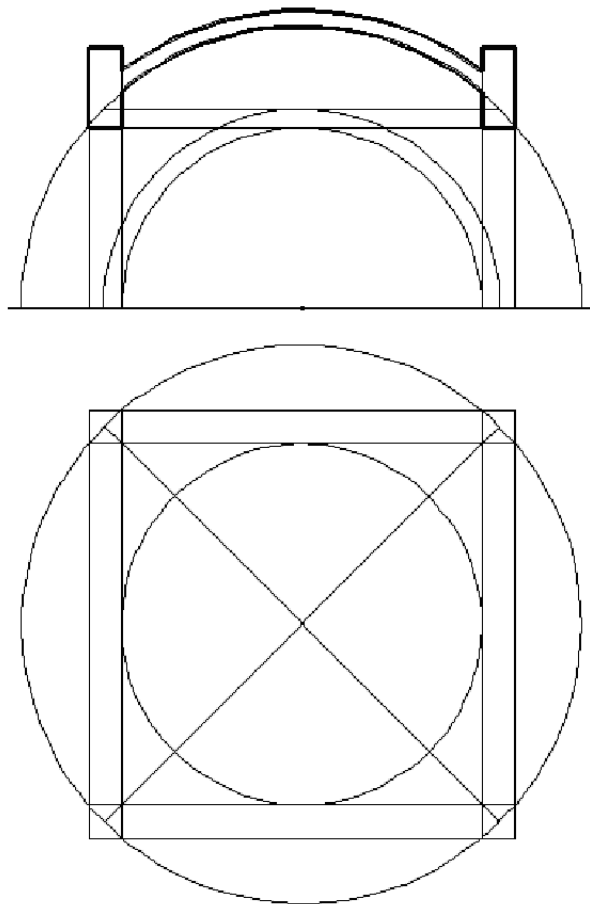
A szerkezet...

A pince ablakai.

A szerkezet...

A ritkább boltozati forma;

Csehboltozat.

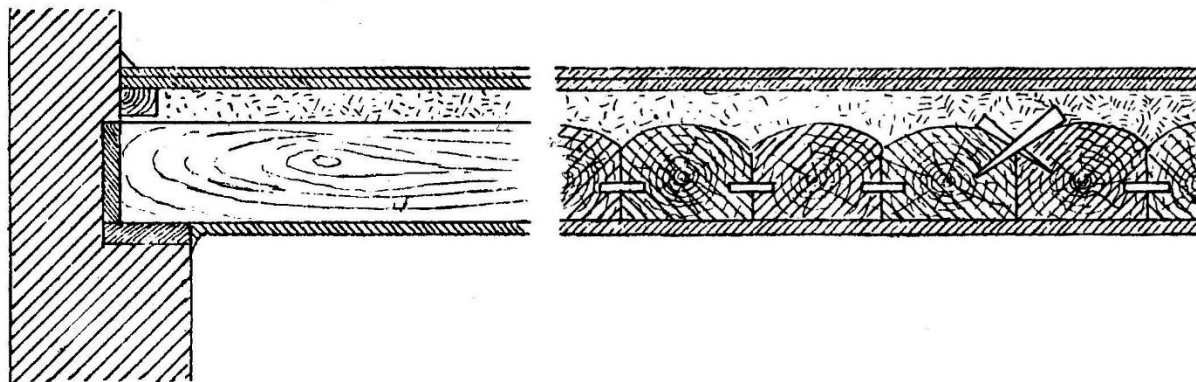
A szerkezet...

Csehboltozat és szegmensdonga boltozat.

A szerkezet...

Fafödém; csapos gerendafödém

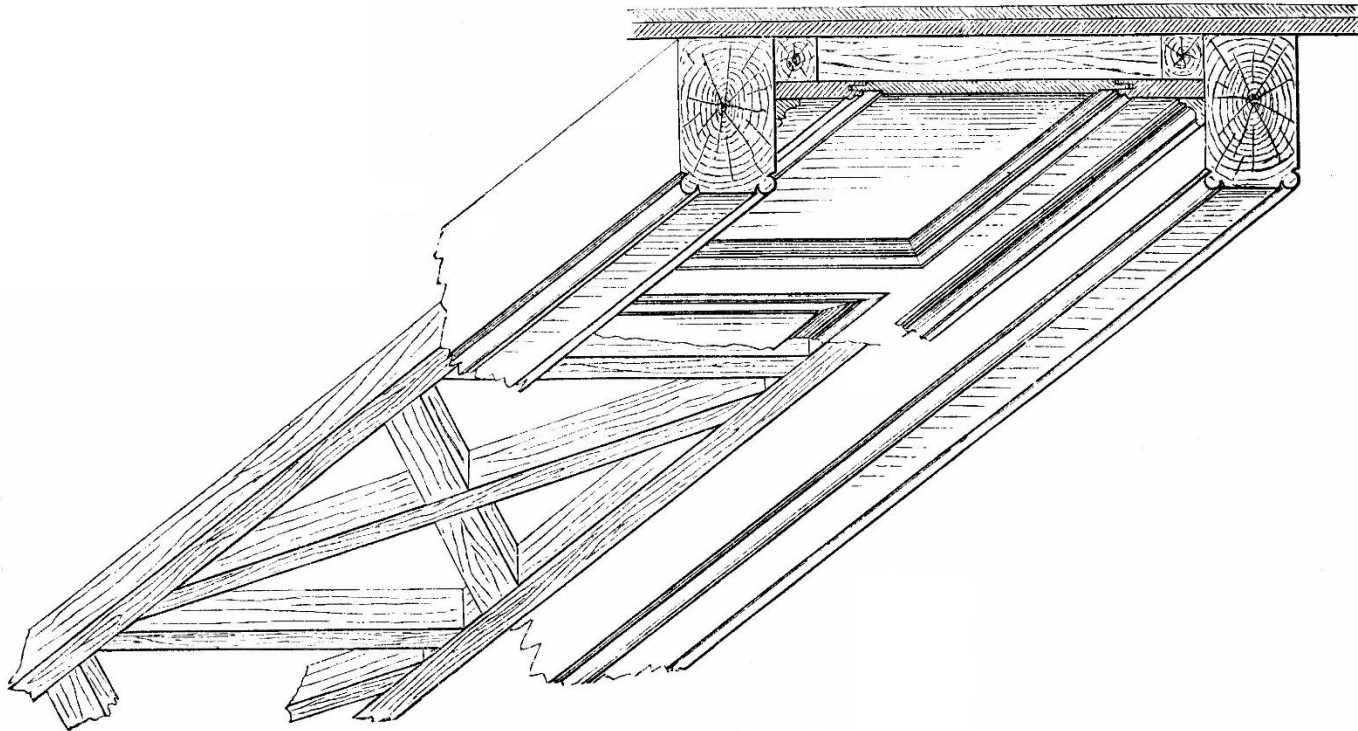
A szerkezet...

Fafödém; pórfödém

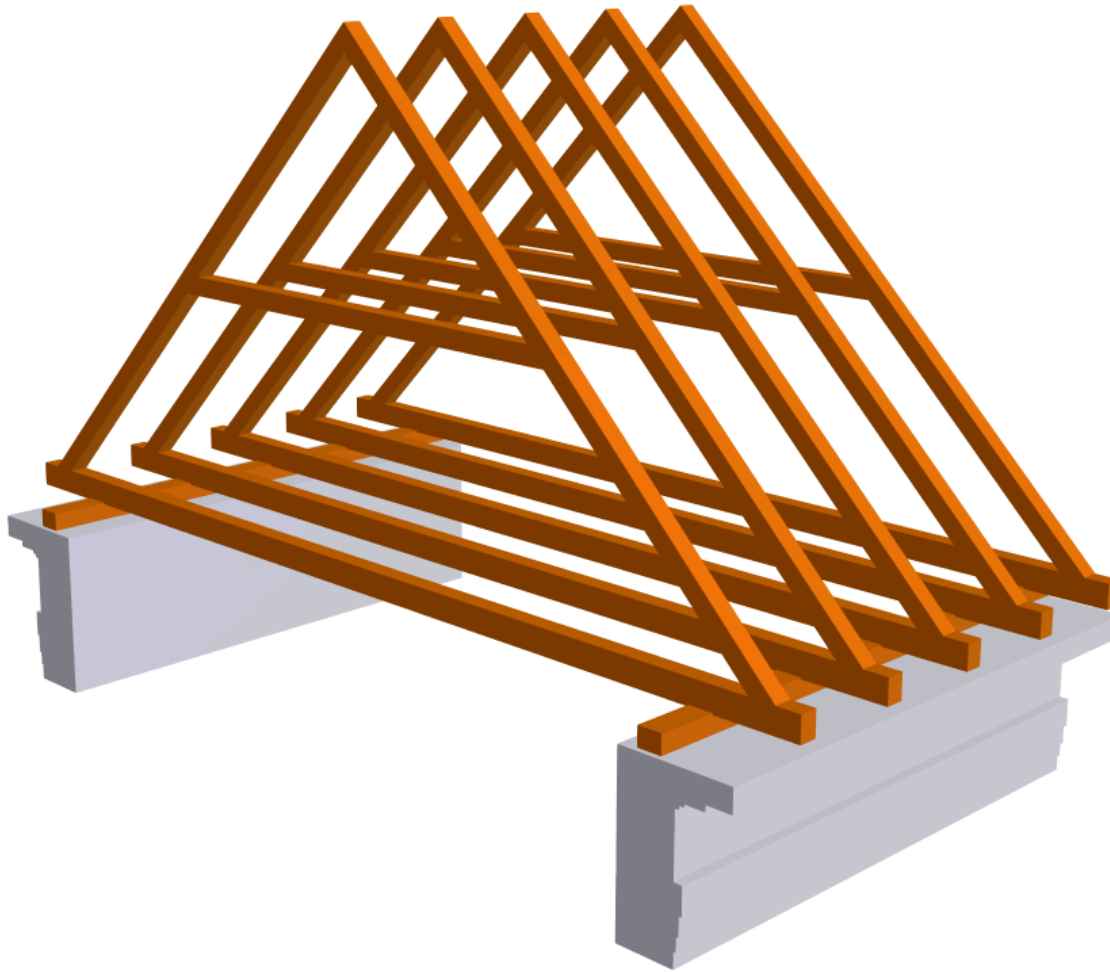
A szerkezet...

Fafödém; széthúzott közbetoldott födém

A szerkezet...

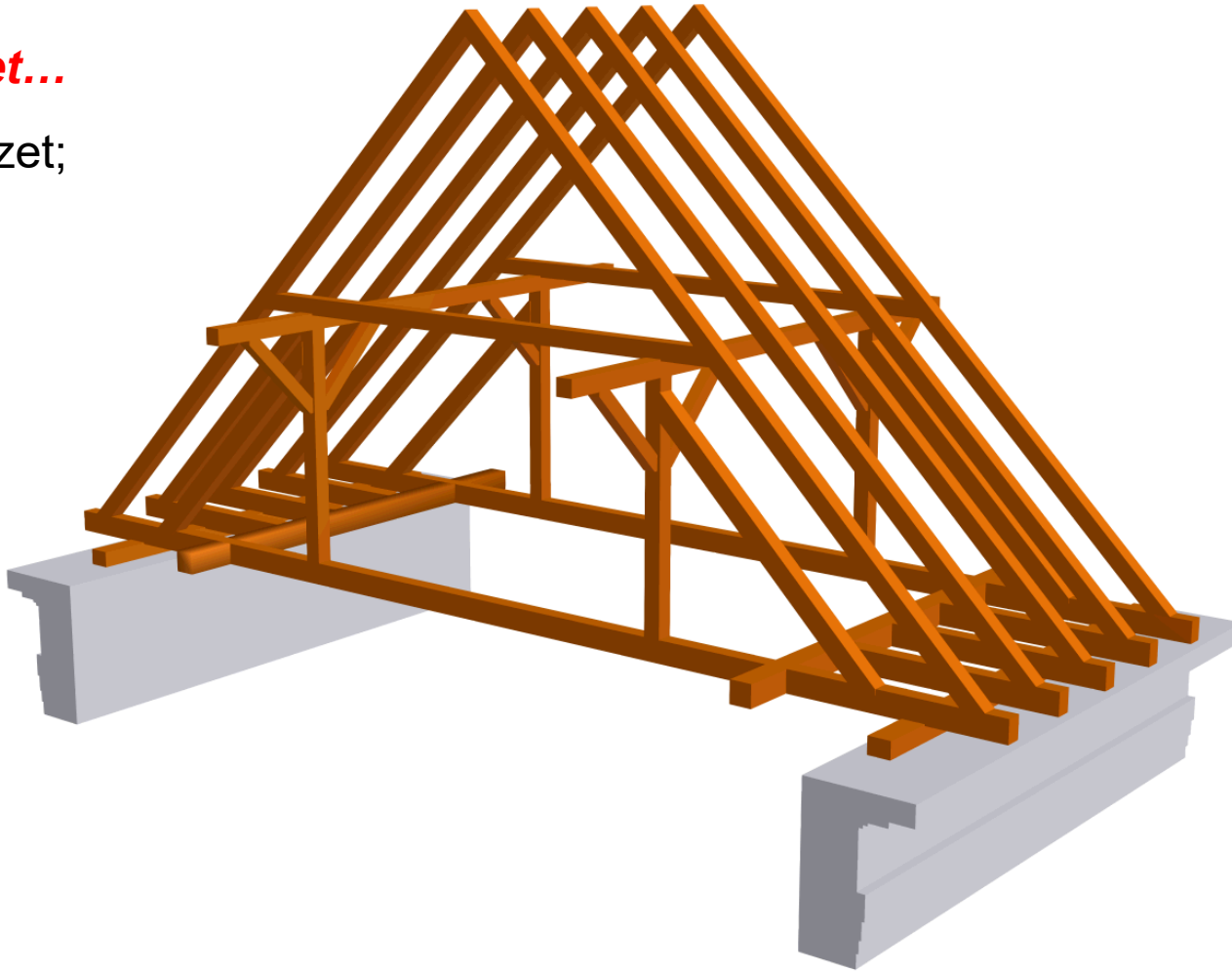
Tetőszerkezet;

Torokgerendás fedélszék – egyszerű német fedélszék.

A szerkezet...

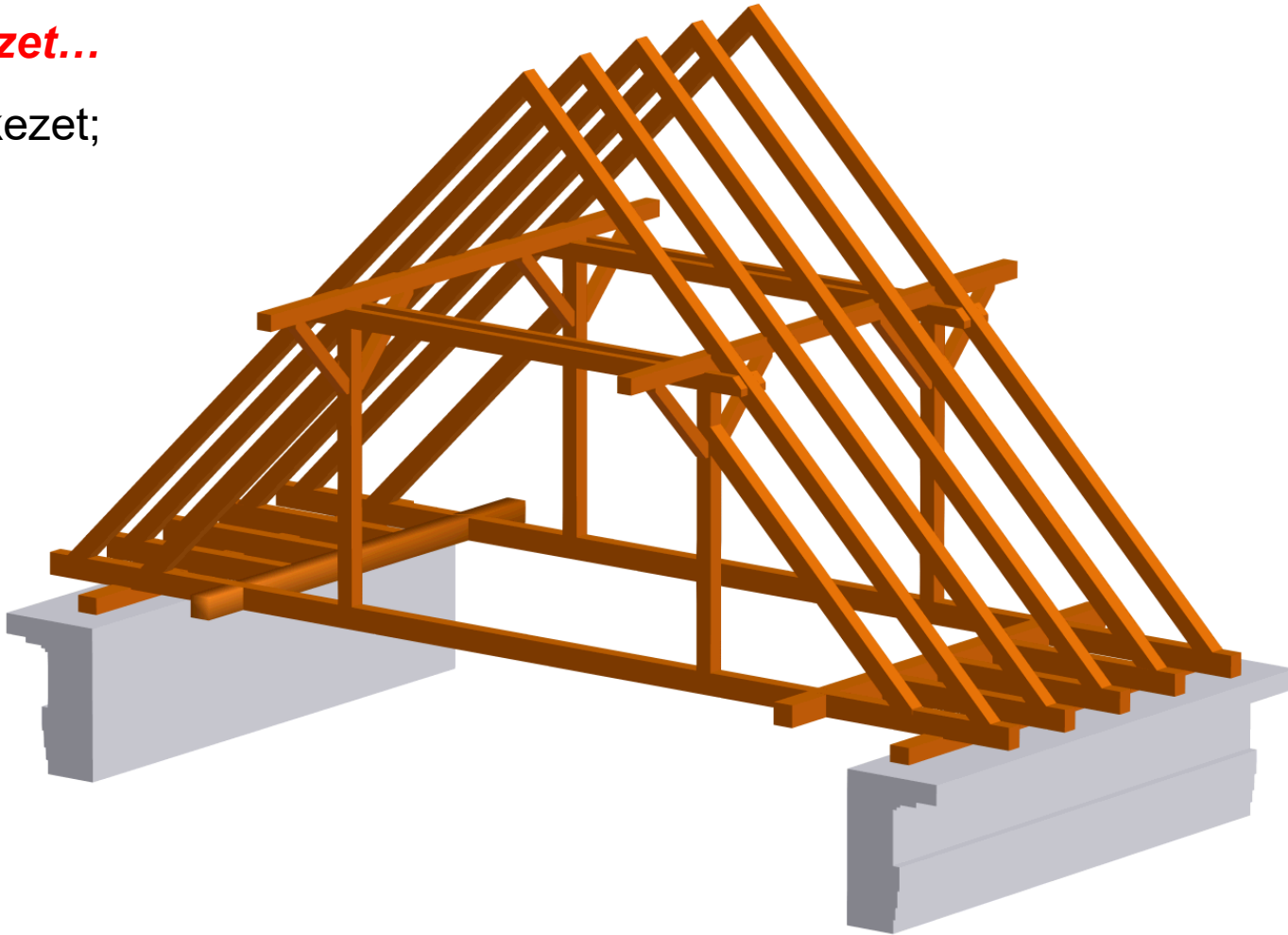
Tetőszerkezet;

Állószékes torokgerendás fedél – állószékes német fedélszék.

A szerkezet...

Tetőszerkezet;

Szelemenszékes fogópáros fedélszék.

Honnan vették a vizet?

- hordós vízhordás
- kút
- forrás
- vezetékes víz

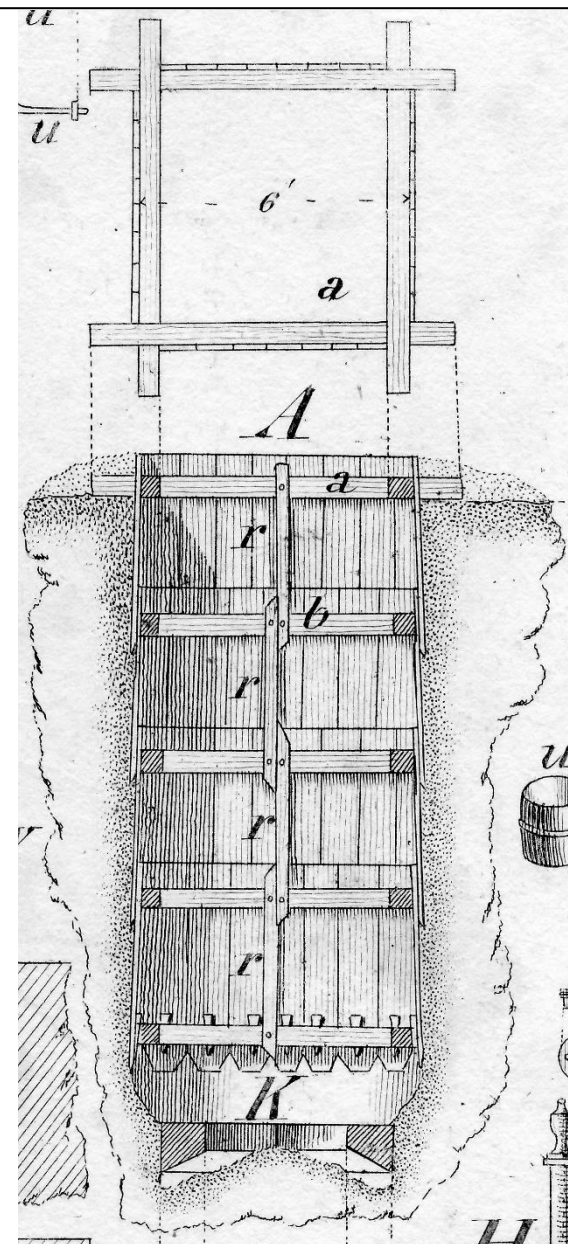
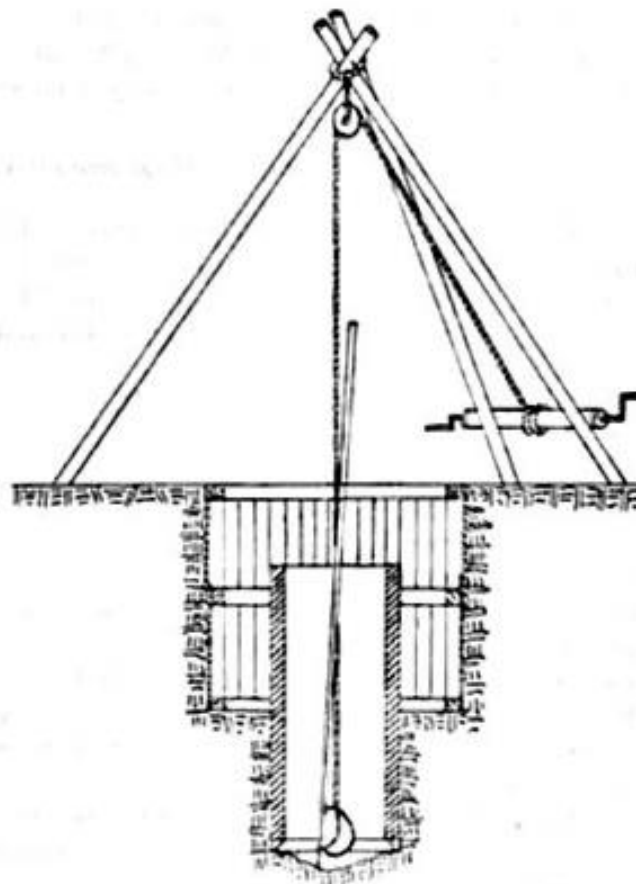
Honnan vették a vizet?

- hordós vízhordás
- kút
- forrás
- vezetékes víz

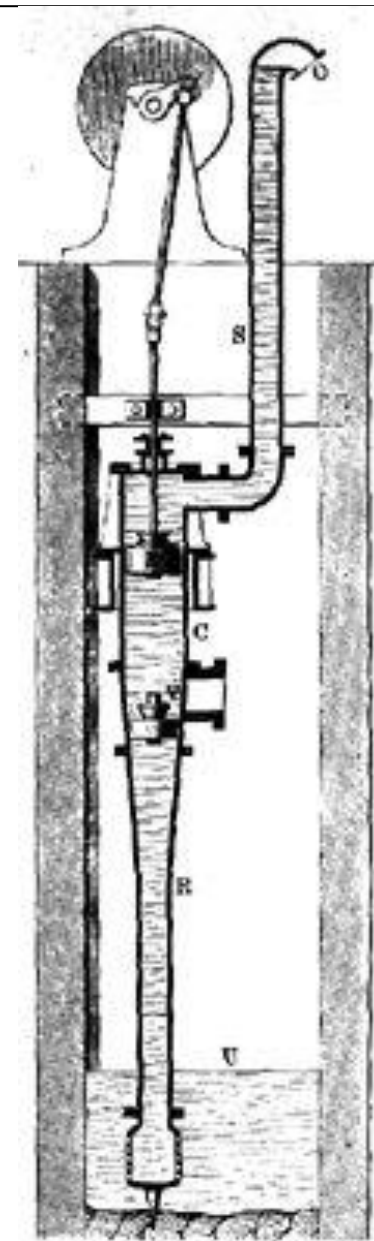
Honnan vették a vizet?

- hordós vízhordás
- kút
 - egyszerű kút
 - szivattyús kút
- forrás
- vezetékes víz

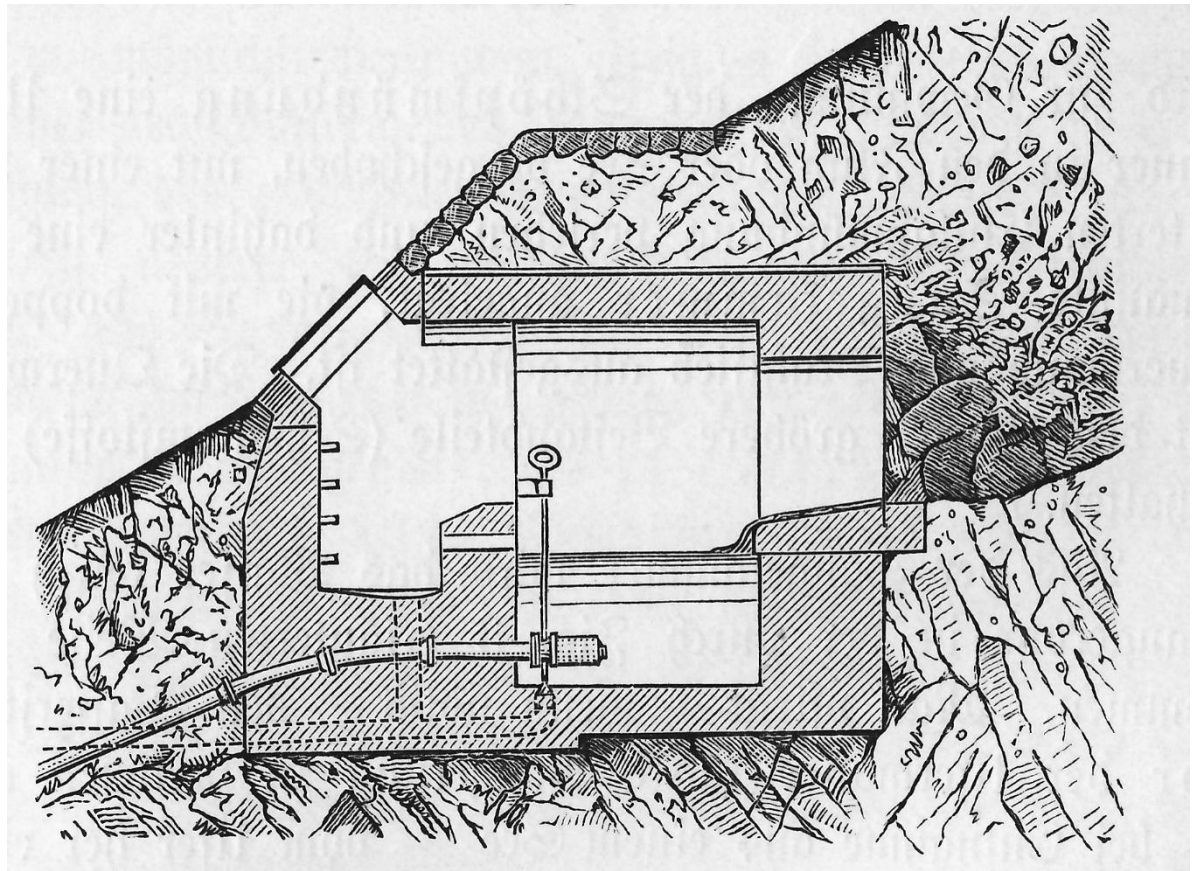
Honnan vették a vizet?

- hordós vízhordás
- **kút**
 - egyszerű kút
 - **szivattyús kút**
- forrás
- vezetékes víz

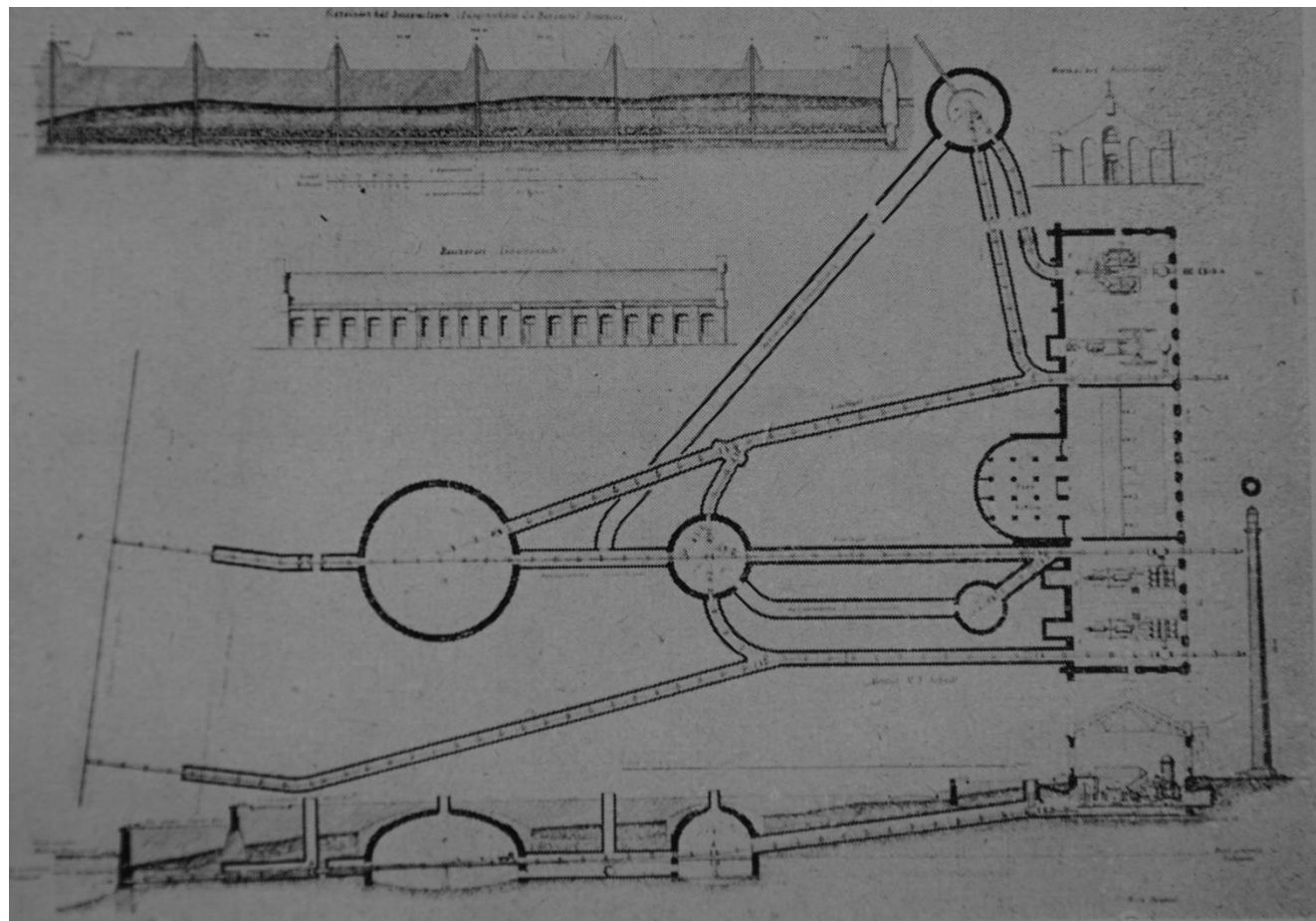
Honnan vették a vizet?

- hordós vízfordás
- kút
- **forrás**
- vezetékes víz

Honnan vették a vizet?

- hordós vízhordás
- kút
- forrás
- **vezetékes víz**

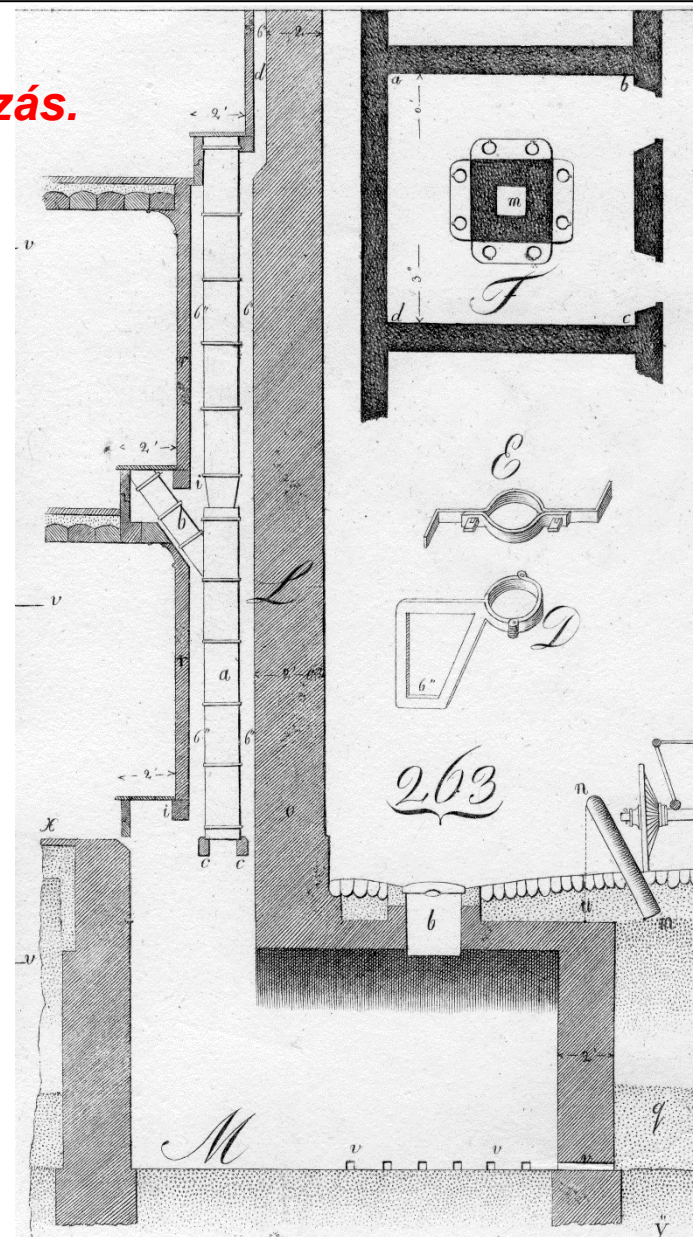

Hogy szabadultak meg a feleslegtől? – Csatornázás.

- helyi „kezelés”
- tonnarendszer
- csatornaépítés

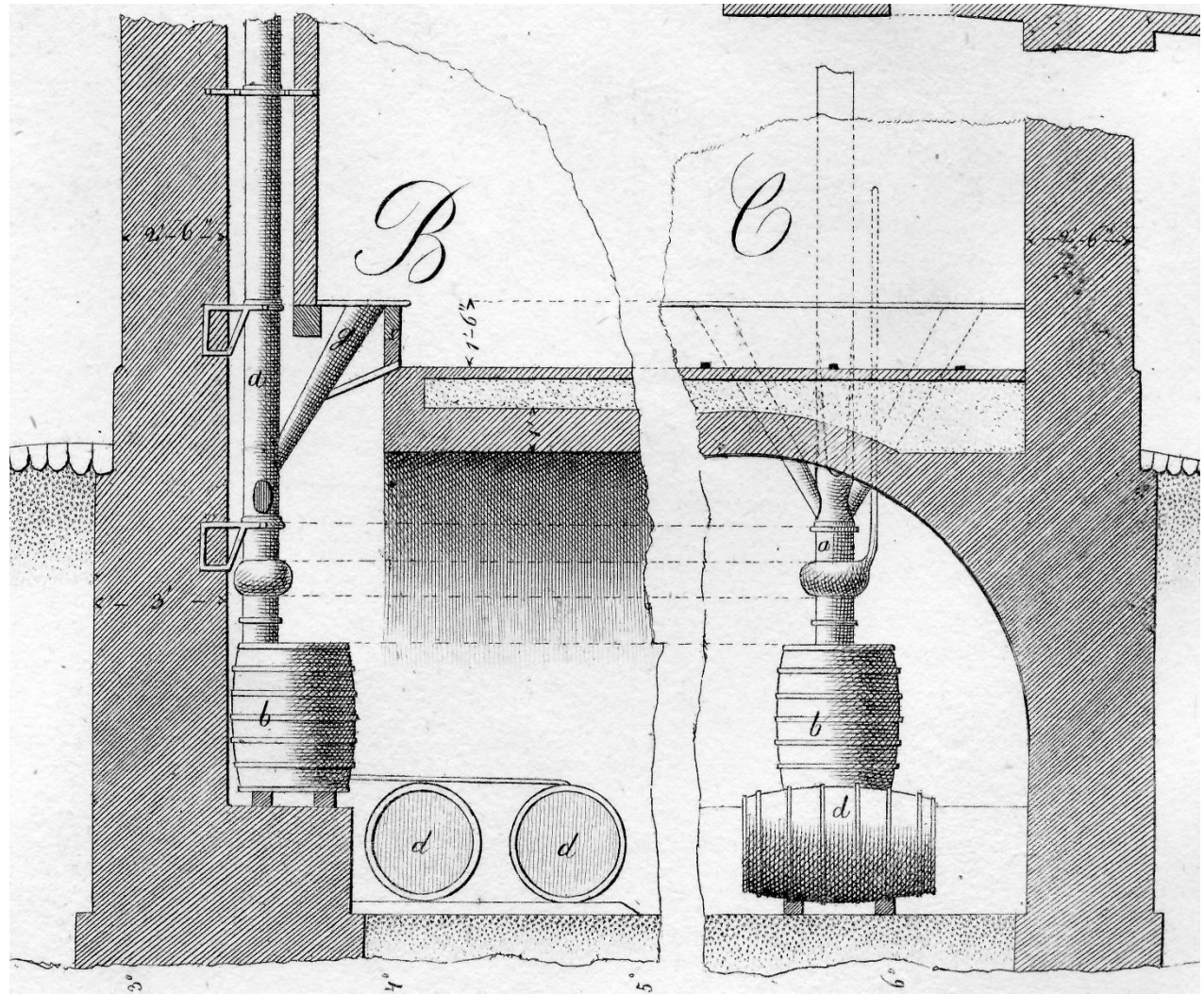
Hogy szabadultak meg a feleslegtől? – Csatornázás.

- helyi „kezelés”
- tonnarendszer
- csatornaépítés

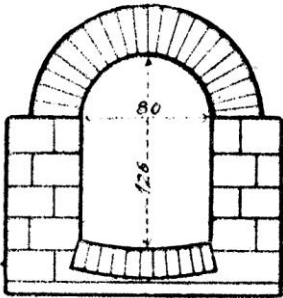
Hogy szabadultak meg a feleslegtől? – Csatornázás.

- helyi „kezelés”
- **tonnarendszer**
- csatornaépítés

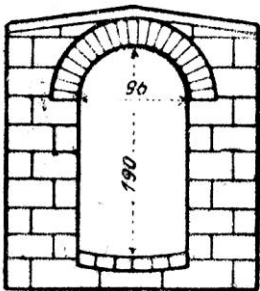

Hogy szabadultak meg a feleslegtől? – Csatornázás.

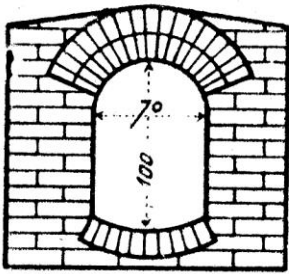
- helyi „kezelés”
- tonnarendszer
- csatornaépítés

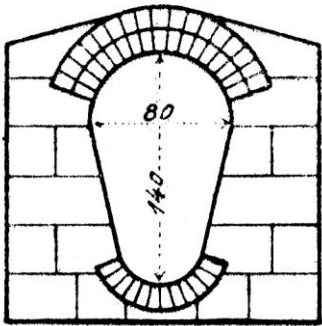
XIX század elején.

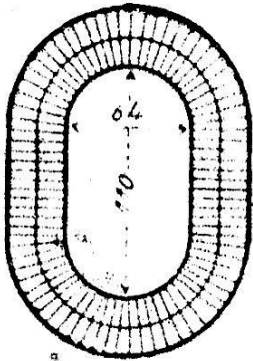
1840-1870.

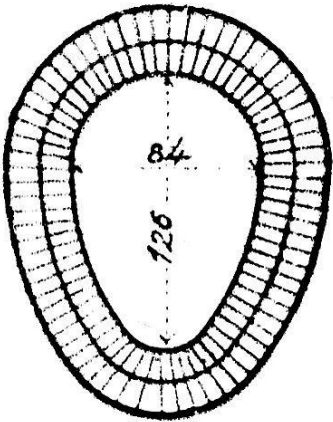
1840-1870.

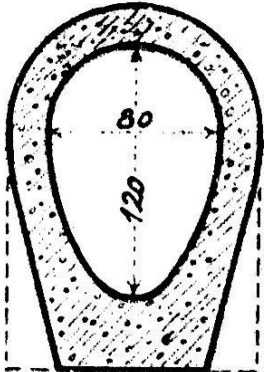
1860-1870.

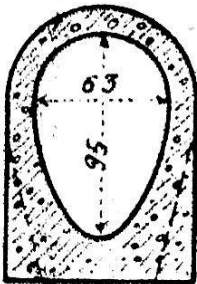
1860-1870.

1870.

1880 - óta.

Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy porcelánkályha
 - előről fűtve
 - hátulról fűtve
 - öntöttvas kályha
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

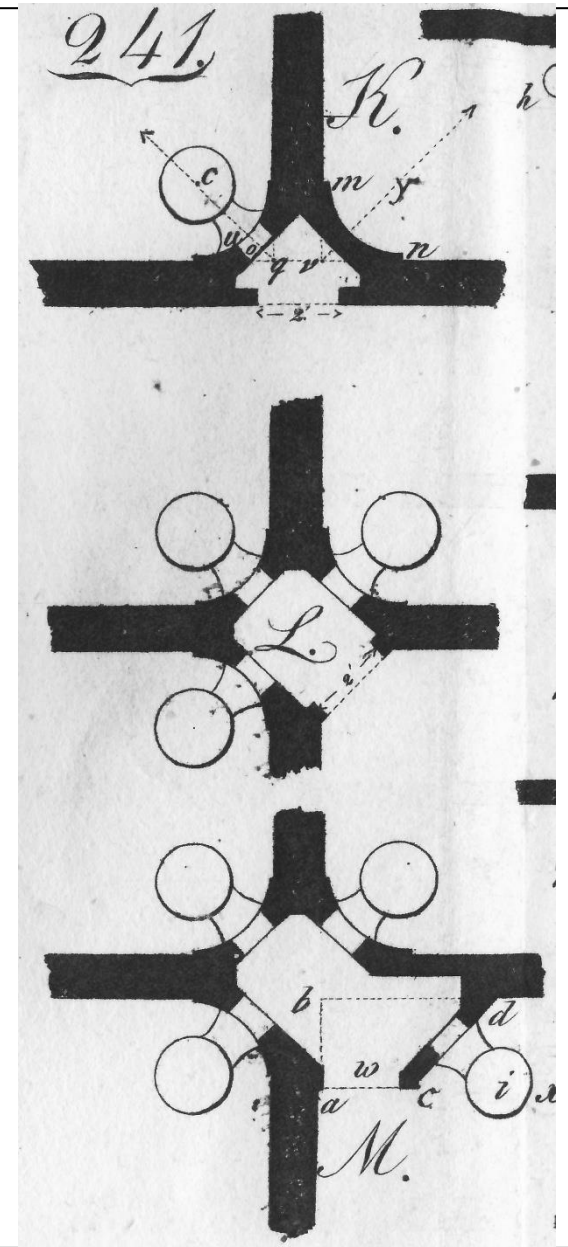
Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy **porcelánkályha**
 - **előről fűtve**
 - hátulról fűtve
 - öntöttvas kályha
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy porcelánkályha
 - előről fűtve
 - **hátról fűtve**
 - öntöttvas kályha
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

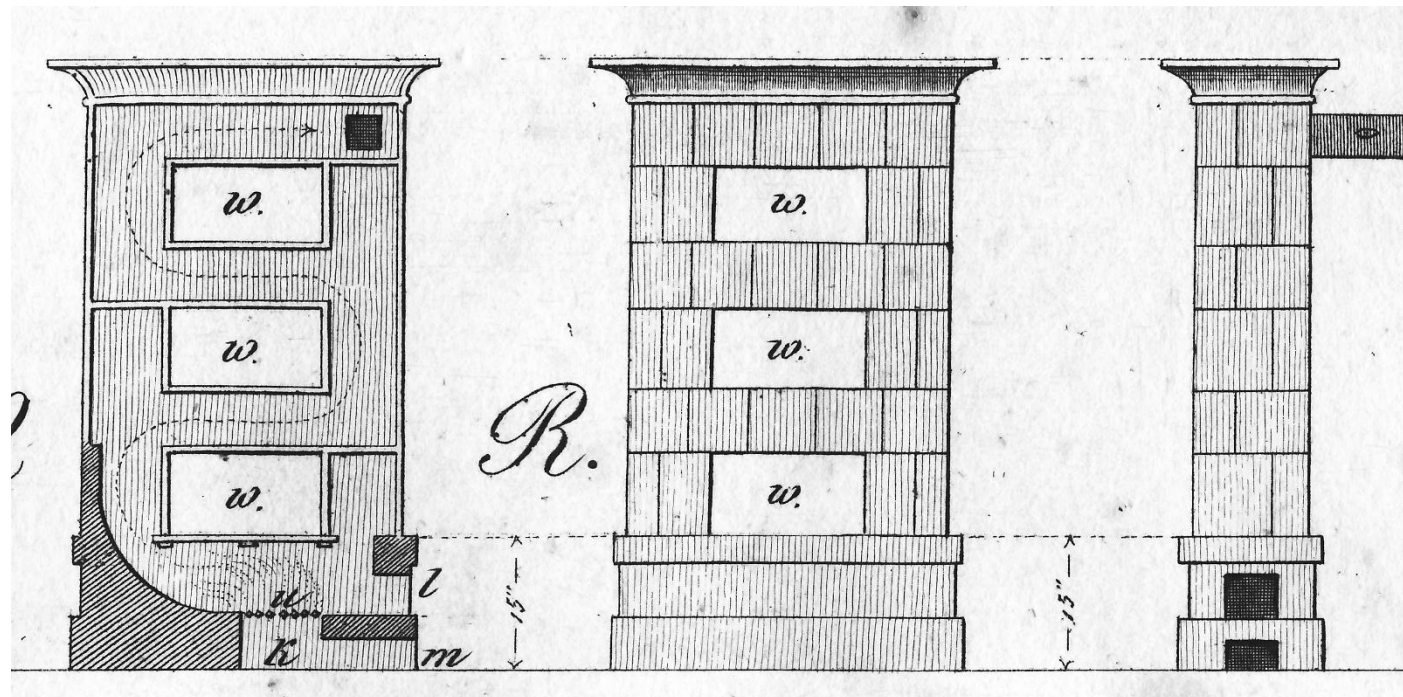
Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy porcelánkályha
 - előről fűtve
 - hátulról fűtve
 - **öntöttvas kályha**
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

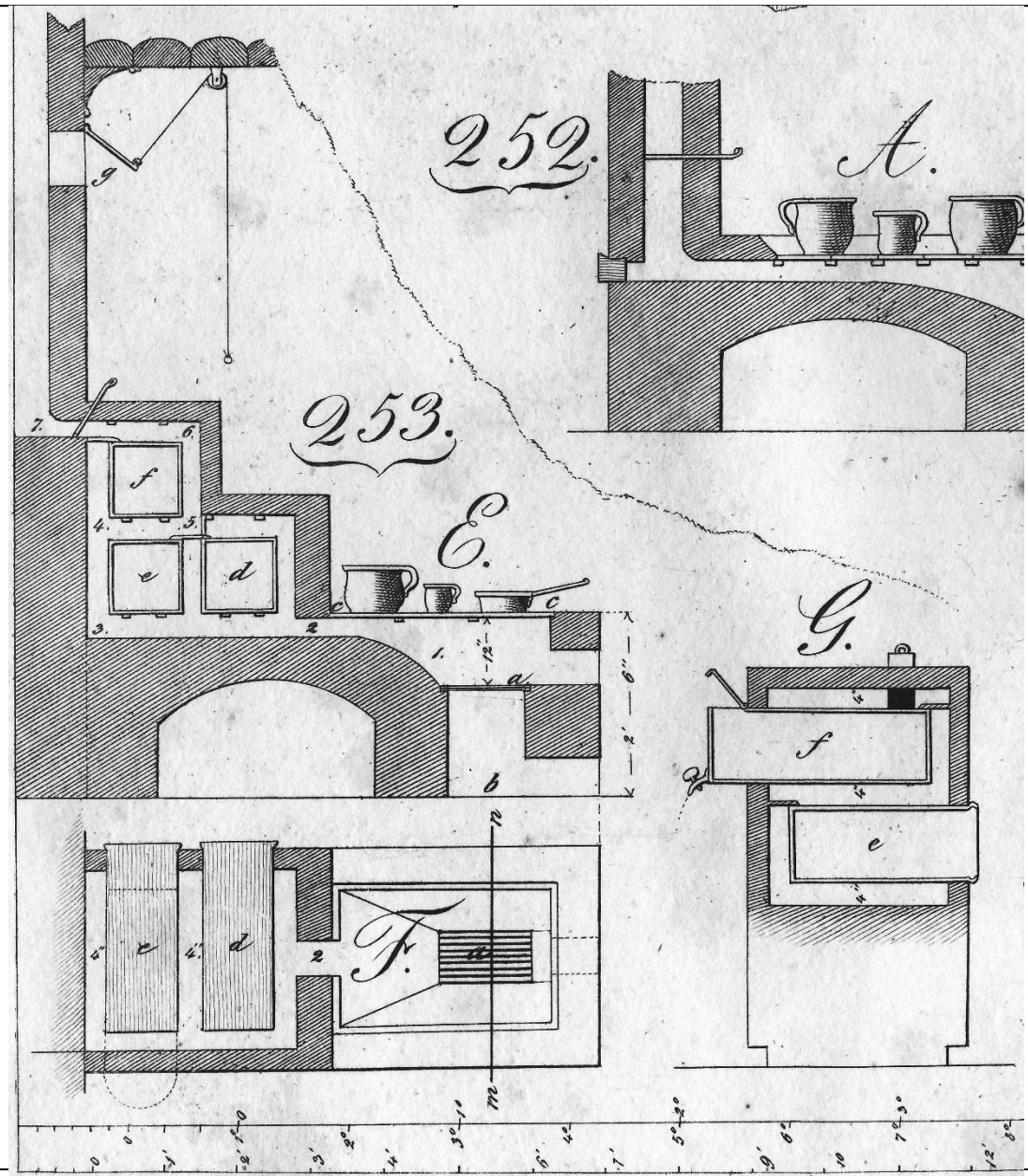
Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy porcelánkályha
 - előről fűtve
 - központi fűtéssel
 - öntöttvas kályha
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

Hogy fűtöttek?

- kályha
 - cserép vagy porcelánkályha
 - előről fűtve
 - hátulról fűtve
 - öntöttvas kályha
 - kolostorkályha
- központi tűzhely

Hogy világítottak?

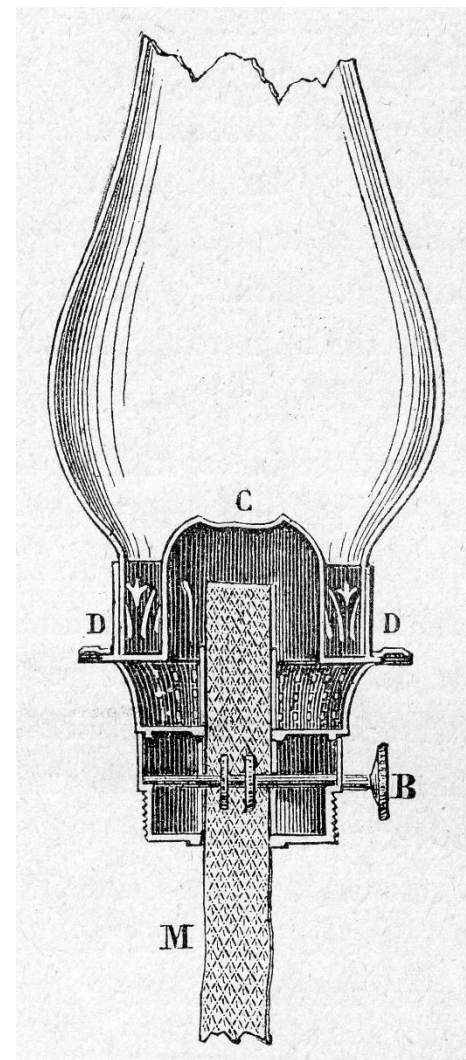
- gyertya
- petróleum
- gáz
- spiritusz
- rivaldafény

Hogy világítottak?

- **gyertya – faggyú, viasz (sztearin)**
- petróleum
- gáz
- spiritusz
- rivaldafény

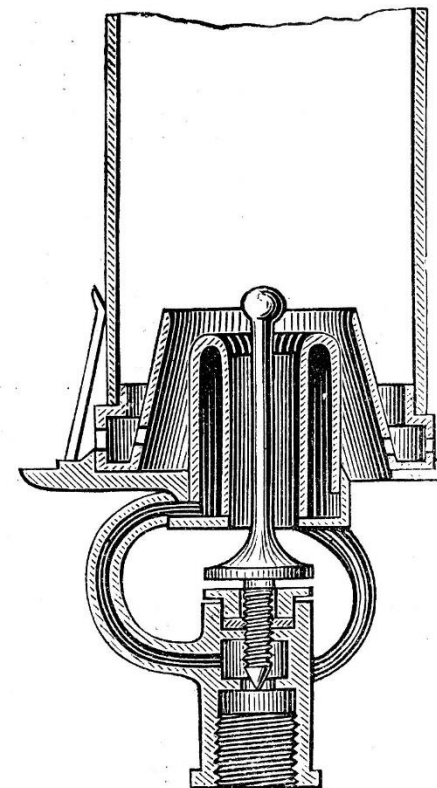
Hogy világítottak?

- gyertya
- **petróleum**
 - 1780-as évek elejétől – lapos belű égő
 - 1790 körül, *Joseph-Louis Proust* (1754–1826) – adagolós tartályos lámpa
 - 1789, *Aimé Argand* (1750–1803) – körbél használata
 - 1800 után, *Antoine Quinquet* (1745–1803) – lámpacilinder
- gáz
- spiritusz
- rivaldafény

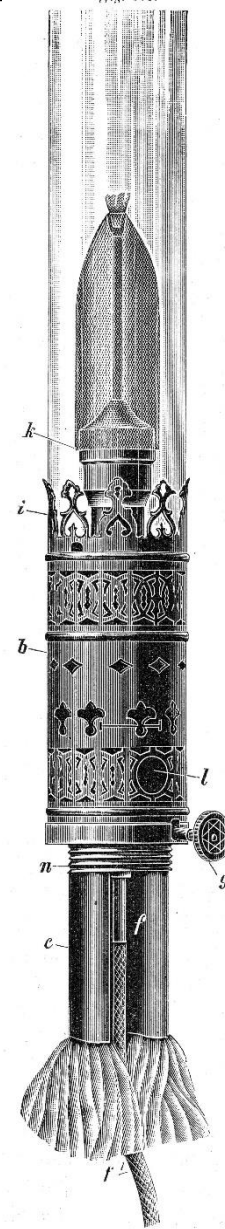
Hogy világítottak?

- gyertya
- petróleum
- **gázvilágítás**
 - 1786, *Archibald Cochrane* (1748–1831) – szén száraz desztillációjával történő gáz gyártása
 - 1794, *James Watt* (1736–1819) – gázvilágítás
 - 1799, *William Murdoch* (1754–1839) – világítógáz
 - 1800 körül, *Philip le Bon* (vagy Lebon, 1767–1804) – lámpa
 - 1820 körül, *Frederick Albert Winsor* (1763–1830) – hálózat
Pesten 1816-tól magánláng, 1837-től közláng
- spiritusz
- rivaldafény

Hogy világítottak?

- gyertya
- petróleum
- gáz
- **spiritusz – borszesz**
 - Kr. U. 9. sz. *Ibn-Razi*
 - 1796, *Johann Tobias Lowitz* (1757–1804) – tiszta etanol
 - 1808, *Nicolas-Théodore de Saussure* (1767–1845) – összetétel
 - 1820-as évek, ??? – gyártás és világítás
- rivaldafény

Hogy világítottak?

- gyertya
- petróleum
- gáz
- spiritusz
- **rivaldafény**
 - 1820 körül, *Goldsworthy Gurney* (sir, 1793–1875)
 - 1837, *Thomas Drummond* (sir, 1797–1840)

